

SPÓŁKA WODNA A STOWARZYSZENIE¹

dr Grzegorz Kozieł

Uzasadnienie, cel i zakres analizy porównawczej

Prawidłowe wykonywanie, utrzymanie i eksploatacja urządzeń służących do zapewniania wody dla ludności (w tym jej uzdatniania), ochrony wód przed zanieczyszczeniem (w tym odprowadzania ścieków), melioracji wodnych, a także ochrony przed powodzią jest w Polsce jednym z najistotniejszych warunków stabilnego i bezpiecznego bytu oraz działania podmiotów prawa, szczególnie ze względu na powtarzające się coraz częściej w ostatnich latach powodzie.² Wskazane strategiczne zadania, jako cele statutowe może realizować spółka wodna³ – osoba prawna będąca jedną z najstarszych form organizacji niezależnych od siebie podmiotów,⁴ tworzona dla osiągnięcia wspólnych, a przy tym społecznie (jak również publicznie) pożądanых celów,⁵ zgodnie z przepisami ustawy z 18 lipca 2001 roku Prawo wodne.⁶ Z uwagi na wąski zakres regulacji prawnej spółki wodnej (art. 164–184 p.w.) zasadne wydaje się postrzeganie tej formy prowadzenia działalności z uwzględnieniem zarówno perspektywy historyczno-porównawczej, jak i określonego podobieństwa konstrukcyjnego do innych podmiotów prawa (w tym osób prawnych). Szczególne istotne i ciekawe wnioski płyną z porównania spółki wodnej do podobnego typu korporacyjnej (zrzeszeniowej) osoby prawnej prawa polskiego, jednak inaczej nazwanej przez ustawodawcę, tj. stowarzyszenia.⁷

Na podobieństwo konstrukcyjne spółki wodnej do stowarzyszenia (a nie spółki cywilnej, czy też spółek handlowych) zwracano uwagę już po uchwaleniu pierwszego

aktu prawnego dotyczącego w polskim ustawodawstwie spółki wodnej tj. ustawy wodnej z 19 września 1922 r.⁸ Wprowadzone w tej ustawie określenie spółka wodna było wynikiem dosłownego tłumaczenia niemieckojęzycznego terminu austriackiego prawa wodnego *Wassergenossenschaft*,⁹ a nie jak można przypuszczać, szczegółowej analizy charakteru prawnego tej konstrukcji. W związku z tym, zasadne z perspektywy charakteru prawnego spółki wodnej, jako rodzaju zrzeszenia (korporacji), postulaty nazwania tej konstrukcji prawnej związkiem albo stowarzyszeniem wodnym¹⁰ nie spotkały się z zainteresowaniem praktyki, doktryny oraz ustawodawcy, który większą wagę przywiązywał do utrwalenia się terminu spółka wodna w ustawodawstwie europejskim i polskiej praktyce administracyjnej,¹¹ niż do jego związku z charakterem prawnym spółki wodnej.

W literaturze prawa administracyjnego wskazuje się, z pominięciem porównania konstrukcji prawnej spółki wodnej do stowarzyszenia (czy też jej charakterystyki jako zrzeszenia albo rodzaju stowarzyszenia), iż spółka wodna jest jedną z najstarszych form organizacyjnych samorządu gospodarczego, nie będąca odrębnym od spółki cywilnej i spółek handlowych kolejnym typem spółki.¹² Stanowiące element językowy określenia spółka wodna słowo spółka było przy tym od momentu wejścia w życie ustawy wodnej z 1922 r. przez niektórych przedstawicieli prawa administracyjnego używane w cudzysłowie.¹³ Wskazuje to raczej na określony dystans w zakresie oceny precyzji terminu spółka wodna, czy też uznanie konieczności przyjęcia

pewnej konwencji terminologicznej, bez względu na precyzję znaczenia terminu, a nie przypisanie spółce wodnej wprost cech spółek (cywilnej, czy też spółek handlowych).

Powyższy „dysonans” między określeniem spółka wodna a charakterem prawnym tej konstrukcji mógł mieć związek także z tym, iż w momencie uchwalania pierwszych przepisów o spółce wodnej tj. w 1922 r. w porządku prawnym II RP nie było ustawowej polskiej jednolitej regulacji stowarzyszeń i spółek handlowych,¹⁴ jak również obszerniejszych opracowań dotyczących ich charakteru prawnego,¹⁵ które pozwoliłyby na w pełni adekwatne, z perspektywy charakteru prawnego, dopasowanie nazwy (oznaczenia) do formy prawnej prowadzenia działalności, określonej począwszy od ustawy wodnej z 1922 r. jako spółka wodna.

W związku z powyższym należy przyjąć, że określanie spółki wodnej formą organizacji samorządu gospodarczego nie pozostaje w sprzeczności z jej charakterystyką jako osoby prawnej określonego typu, czy też jej porównaniem do innej osoby prawnej określonego typu,¹⁶ w tym osoby prawnej typu zrzeszeniowego, której przykładem jest stowarzyszenie.

Ze względu na potrzebę klarowności oraz założoną objętość wypowiedzi, w przedstawionej propozycji porównania spółki wodnej i stowarzyszenia nie zostaną poddane analizie wszystkie, ale jedynie istotne dla porównania ich charakteru prawnego elementy prawnokonstrukcyjne spółki wodnej (tj. status podmiotowy, cel, przedmiot działalności, tworzenie, działanie, członkostwo, odpowiedzialność, nadzór i kontrola, transformacja, rozwiązanie, likwidacja), co umożliwi stosunkowo kompleksowe określenie jej natury prawnej. Powyższe uzasadnia przyjęcie porównawczej metody prezentacji wskazanych zagadnień, która będzie podstawą wniosków

odnoszących się do formy prawnej spółki wodnej.

Pojęcie, status podmiotowy, cel i przedmiot działalności

Prawo wodne, inaczej niż ustawa Prawo o stowarzyszeniach, które definiuje stowarzyszenie (art. 2 ust. 1 u.p.s.), nie zawiera definicji normatywnej spółki wodnej. Jednak w literaturze na podstawie analizy istotnych elementów tej konstrukcji prawnej definiuje się spółkę wodną jako związek (zrzeszenie) osób fizycznych lub prawnych, posiadający osobowość prawną, którego organizację oraz zasady działania określa prawo wodne i oparty na nim statut, utworzony dla realizacji celów wskazanych w prawie wodnym, tj. przede wszystkim wykonywania, utrzymywania i eksploatacji tzw. urządzeń wodnych.¹⁷

Zgodnie z legalną definicją zawartą w art. 2 ust. 1 u.p.s., stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych.¹⁸ Stowarzyszenie jest tworzone, stosownie do art. 9 ust. 1 u.p.s., przez osoby fizyczne lub prawne i uzyskuje osobowość prawną, a także może rozpocząć działalność dopiero po uzyskaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego¹⁹ (art. 17 ust. 1 u.p.s.).

Zarówno spółka wodna, jak i stowarzyszenie są zatem osobami prawnymi typu korporacyjnego (zrzeszeniowego),²⁰ których podstawowym substratem są osoby, tj. członkowie odpowiednio spółki wodnej i stowarzyszenia.²¹

Spółka wodna jest tworzona w celu zaspokajania określonych ustawowo potrzeb w zakresie gospodarowania wodami, w szczególności w celu wykonywania, utrzymywania oraz eksploatacji urządzeń służących do zapewnienia wody dla ludności, w tym uzdatniania i dostarczania wody, ochrony wód przed zanieczyszczeniem, w tym odprowa-

dziania i oczyszczania ścieków, ochrony przed powodzią, melioracji wodnych i prowadzenia racjonalnej gospodarki na terenach zmeliorowanych, wykorzystywania wody do celów przeciwpożarowych, utrzymywania wód (art. 164 ust. 3 p.w.). Stowarzyszenie (zarejestrowane) jest zakładane dla realizacji celów niezarobkowych,²² przy czym może prowadzić działalność gospodarczą na określonych prawem warunkach, z których najistotniejszym jest nie dzielenie zysków z działalności gospodarczej między członków stowarzyszenia, ale ich przekazywanie na cele statutowe.²³

Spółka wodna zasadniczo nie działa w celu osiągnięcia zysku. Wyjątkowo, spółka wodna może podejmować działalność umożliwiającą osiągnięcie zysku netto (art. 164 ust. 2 p.w.), a nie działalność gospodarczą, pod warunkiem przekazania zysku wyłącznie na cele statutowe spółki.²⁴ Należy przy tym mieć na uwadze, iż ze względu na niekomercyjny charakter spółki wodnej, zysk netto, o którym mowa w art. 164 ust. 2 p.w., trzeba rozumieć raczej jako nadwyżkę przychodów nad kosztami.²⁵ W związku z powyższym spółka wodna uzyskuje specyficzny status podmiotu *non profit* z elementami podmiotu (a nie przedsiębiorcy) *not for profit*,²⁶ ze względu na obowiązek przekazywania zysku ze wskazanej działalności na cele statutowe. W tym zakresie spółka wodna różni się jednak od stowarzyszenia, które może podjąć i prowadzić działalność nie tylko dla osiągnięcia zysku, ale także działalność gospodarczą, pod warunkiem przekazywania zysków z tej działalności na cele statutowe. W przypadku stowarzyszenia chodzi o przekazanie na cele statutowe zysków z prowadzonej działalności gospodarczej, z czym wiąże się uzyskanie przez stowarzyszenie statusu podmiotu (oraz przedsiębiorcy) *not for profit*, wpis do rejestru przedsiębiorców w KRS, możliwość działania przez prokurenta, występowania w

obrocie pod własną firmą (którą jest nazwa stowarzyszenia) itp. Na spółce wodnej spoczywa natomiast obowiązek przekazania na cele statutowe zysków z działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto (w zasadzie, jak wspomniano – nadwyżki przychodów nad kosztami), z prowadzeniem której nie wiąże się uzyskanie statusu przedsiębiorcy *not for profit* i pozostałe charakterystyczne dla przedsiębiorców atrybuty prawne, właściwe np. dla stowarzyszeń, które prowadzą działalność gospodarczą.

Zasady tworzenia i powstanie

Z gramatycznej analizy przepisów prawa wodnego i ustawy Prawo o stowarzyszeniach wynika, że zarówno spółka wodna, jak i stowarzyszenie, może być zrzeszeniem osób fizycznych lub prawnych. Pomimo jednak takiego wyraźnego ustawowego określenia katalogu podmiotów, które mogą tworzyć spółki wodne i stowarzyszenia (osoby fizyczne i prawne), wydaje się, że ze względu na regulację art. 33a ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny²⁷ można rozważać dopuszczalność utworzenia tych osób prawnych również przez jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną na odpowiednio stosowanych – do tychże jednostek – zasadach dotyczących członkostwa osób prawnych.²⁸

Spółkę wodną mogą założyć co najmniej trzy osoby fizyczne lub prawne, natomiast stowarzyszenie może być utworzone przez przynajmniej piętnaście osób (fizycznych lub prawnych). W przypadku stowarzyszenia osoby prawne mogą jednakże uzyskać wyłącznie status prawny wspierającego członka stowarzyszenia (art. 10 ust. 3 u.p.s.),²⁹ który to szczególny dla stowarzyszeń status członka nie występuje w spółce wodnej. W każdej z powyższych sytuacji ma miejsce ograniczenie możliwości podjęcia działalności w

tej formie prawnej, ze względu na minimum osobowe (tzw. skład osobowy). Zarówno w spółka wodna, jak i stowarzyszenie nie mogą być tworzone jako konstrukcje jednoosobowe (inaczej niż np. spółki kapitałowe).³⁰

Utworzenie spółki wodnej następuje w wyniku następujących w sposób specyficzny określonych normatywnie czynności:

- 1) zawarcia przez przynajmniej trzy osoby (fizyczne lub prawne) zainteresowane utworzeniem spółki wodnej (założycieli) w formie pisemnej porozumienia o utworzeniu tej spółki,³¹
- 2) uchwalenia przez założycieli zainteresowanych utworzeniem statutu spółki wodnej,
- 3) dokonania wyboru organów spółki wodnej (zarządu i komisji rewizyjnej),
- 4) zatwierdzenia przez starostę właściwego miejscowo ze względu na siedzibę spółki wodnej, w drodze prawomocnej decyzji administracyjnej, statutu spółki (w przypadku niezgodności statutu z prawem starosta wzywa do usunięcia niezgodności statutu z prawem w określonym terminie, a jeżeli niezgodności nie zostaną usunięte – odmawia, w drodze decyzji, jego zatwierdzenia), z czym związane jest nabycie przez spółkę wodną osobowości prawnej.

Nabycie przez spółkę wodną osobowości prawnej z chwilą zatwierdzenia jej statutu w drodze prawomocnej decyzji administracyjnej starosty jest specyficznym i niespotykanym w prawie polskim rozwiązaniem normatywnym, w którym o nabyciu osobowości prawnej decyduje zwykle wpis do rejestru (KRS – jak np. w przypadku stowarzyszenia) ewentualnie wprost przepis ustawy.³² Należy mieć na uwadze, iż prawomocną decyzją starosty jest decyzja, której nie można wzruszyć w postępowaniu zwyczajnym, mimo że może być ona uchylona przez sąd admini-

stracyjny, ewentualnie także wzruszona w nadzwyczajnym postępowaniu administracyjnym.³³ W związku z tym, wskazane nietypowe rozwiązanie prawne w zakresie sposobu i momentu nabycia osobowości prawnej przez spółkę wodną, może mieć znaczny wpływ na ograniczenie pewności i bezpieczeństwa obrotu prawnego ze spółką wodną, szczególnie w wypadku, gdy jej osobowość prawna ustaje wskutek zmiany decyzji starosty przez organ wyższej instancji (w nadzwyczajnym postępowaniu administracyjnym), czy też w konsekwencji jej uchylecia przez sąd administracyjny. Z powstaniem spółki wodnej nie są ponadto związane gwarancje prawne ochrony osób trzecich, przewidziane w przypadku innych osób prawnych, które nabywają osobowość prawną w trybie rejestracyjnym, w następstwie wpisu do KRS (w tym także stowarzyszeń), w przepisach o KRS (w szczególności stanowiąca kluczowy element zasady jawności materialnej tzw. zasada dobrej wiary).³⁴

Dopiero po powstaniu spółka wodna jest obligatoryjnie zgłaszana do katastru wodnego, przy czym wpis ma charakter stwierdzający (deklaratoryjny).³⁵ Jednakże już od momentu uprawomocnienia się wyżej wymienionej decyzji administracyjnej starosty statut spółki wodnej pełni funkcję statutu tej osoby prawnej, w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego,³⁶ a zatem jest wyznacznikiem zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych spółki wodnej, jak również kompetencji jej organów³⁷ (art. 35 i art. 38 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny).³⁸

W procesie tworzenia stowarzyszenia nie występuje obligatoryjne sformalizowane pisemnie porozumienie założycieli. Założyciele uchwalają statut stowarzyszenia, dokonują wyboru komitetu założycielskiego, którego zadaniem jest powołanie organów oraz złożenie wniosku o wpis do KRS, rejestru sto-

warzystwa, fundacji, publicznych zakładów opieki zdrowotnej, innych organizacji społecznych i zawodowych (czyli do tzw. rejestru podmiotów niekomercyjnych). Stowarzyszenie, jak wyżej wspomniano, inaczej niż spółka wodna, nabywa osobowość prawną i jako osoba prawna, może rozpocząć działalność, zgodnie z art. 17 ust. 1 u.p.s., dopiero po uzyskaniu wpisu do KRS. Po wpisie do KRS statut stowarzyszenia pełni funkcję statutu tej osoby prawnej, w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego (stanowi wyznacznik zdolności prawnej, zdolności do czynności prawnych i kompetencji organów stowarzyszenia – art. 35 i 38 k.c.).

W spółce wodnej, podobnie jak w stowarzyszeniu nie występuje kategoria kapitału zakładowego, udziałów, czy też wkładów na majątek.³⁹ W związku z tym jej utworzenie (jak również utworzenie stowarzyszenia) nie jest uzależnione od wniesienia przez członków wkładów na kapitał zakładowy o określonej ustawowo minimalnej wysokości. W spółce wodnej i w stowarzyszeniu nie występują także jakiegokolwiek wymogi dotyczące zgromadzenia (a także posiadania) minimalnego majątku. Spółka wodna uzyskuje środki majątkowe niezbędne dla funkcjonowania i wykonywania zadań statutowych przede wszystkim ze składek członkowskich – co upodabnia ją z tej perspektywy do stowarzyszenia⁴⁰ – oraz innych świadczeń dokonywanych przez członków na rzecz spółki (art. 170 ust. 1 p.w.) – co z kolei nawiązuje do występujących w spółce z o.o. obowiązków wspólników dokonywania na rzecz spółki powtarzających świadczeń niepieniężnych.⁴¹ Wysokość składek i innych świadczeń na rzecz spółki wodnej powinna być proporcjonalna do korzyści odnoszonych przez członków spółki, w związku z jej działalnością i, co jest cechą specyficzną spółki wodnej, może być zwiększona decyzją administracyjną starosty (art. 170 ust. 3 p.w.).

Korzystanie z innych źródeł finansowania (majątku) przez spółkę wodną i stowarzyszenie zostało ustawowo ograniczone. Zgodnie z art. 164 ust. 5 p.w., spółki wodne mogą korzystać z pomocy finansowej państwa udzielanej w formie dotacji podmiotowej z budżetu państwa przeznaczonej na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych, z wyłączeniem zadań, na realizację których została udzielona inna dotacja. Ponadto spółki te mogą korzystać z pomocy finansowej z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na bieżące utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz na finansowanie lub dofinansowanie inwestycji (art. 164 ust. 5a p.w.).⁴² W przypadku stowarzyszenia katalog źródeł finansowania jest szerszy niż w spółce wodnej, jednak ma również charakter enumeratywny. Zgodnie z art. 33–35 u.p.s., majątek stowarzyszenia poza składkami członkowskimi tworzą darowizny, spadki, zapisy, dochody z własnej działalności, w tym działalności gospodarczej, dochody z majątku stowarzyszenia, z ofiarności publicznej oraz dotacje.⁴³

Jednym z etapów zakładania spółki wodnej i stowarzyszenia jest dokonanie wyboru organów. W spółce wodnej dokonuje się wyboru zarządu i komisji rewizyjnej – w wypadku wskazanym w art. 172 ust. 1 pkt 3 p.w. (tj. w sytuacji, gdy spółka wodna liczy więcej niż dziesięciu członków), natomiast w stowarzyszeniu zarządu i organu kontroli wewnętrznej.

Przepisy prawa wodnego nie przewidują, w okresie między zawarciem porozumienia o utworzeniu i uchwaleniem statutu spółki wodnej, a jego zatwierdzeniem przez starostę konstrukcji “spółki wodnej w organizacji”, stanowiącej jednostkę organizacyjną wyposażoną w zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych.⁴⁴ Zasadne, w szczególności, ze względu na regulację prze-

pisu art. 165 ust. 5 p.w. prawa wodnego jest natomiast wnioskowanie o występowaniu w przypadku tworzonej począwszy od zawarcia porozumienia o utworzeniu spółki wodnej przed uprawomocnieniem się decyzji o zatwierdzeniu statutu swego rodzaju formy przed-organizacyjnej tj. “przedspółki wodnej”. W przepisie art. 165 ust. 5 p.w. ustawodawca odnosi się do skutków w sferze odpowiedzialności odszkodowawczej czynności dokonanych przed nabyciem przez spółkę wodną osobowości prawnej, stwierdzając, iż osoby, które działały w imieniu spółki przed nabyciem przez nią osobowości prawnej, odpowiadają solidarnie za szkody powstałe w wyniku tego działania.⁴⁵ W związku z tym można dostrzegać istnienie w okresie po zawarciu porozumienia o utworzeniu spółki wodnej, natomiast przed uprawomocnieniem się decyzji o zatwierdzeniu jej statutu, elementów konstrukcyjnych określonego specyficznego cywilnoprawnego stosunku umownego (obligacyjnego) między członkami – założycielami spółki wodnej o treści podobnej do umowy spółki cywilnej.⁴⁶

W przepisach prawa o stowarzyszeniach, podobnie jak w wypadku spółki wodnej, w okresie przed nabyciem osobowości prawnej (tj. w przypadku stowarzyszenia w okresie między uchwaleniem statutu a wpisem do KRS), nie przewidziano wyposażonej w zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych, konstrukcji stowarzyszenia w organizacji.⁴⁷ W przepisach o stowarzyszeniach nie ma, w odróżnieniu od przepisów o spółkach wodnych podstaw do przyjęcia w tym okresie choćby szczególnego rodzaju formy przed-organizacyjnej tj. rodzaju przed-stowarzyszenia. Zgodnie z literalnym brzmieniem art. 17 ust. 1 u.p.s. stowarzyszenie może rozpocząć (jako osoba prawna) działalność dopiero po uzyskaniu wpisu do KRS. W związku jednak z przyjętym w literaturze dominującym poglądem o cywilnoprawnym

charakterze statutu stowarzyszenia,⁴⁸ można rozważać istnienie w okresie między podpisaniem statutu stowarzyszenia a jego wpisem do KRS określonego rodzaju stosunku umownego między członkami – założycielami opartego na treści statutu. Działania założycieli stowarzyszenia podejmowane przed jego wpisem do KRS (tj. określone kreacyjne czynności faktyczne i prawne) mogą być w konsekwencji kwalifikowane prawnie jako wspólne działania tych założycieli (dokonywane w ramach rodzaju formy przed-organizacyjnej stowarzyszenia), a nie jako działania stowarzyszenia. Skutki prawne tych działań, także w zakresie, jak trzeba sądzić, solidarnej odpowiedzialności za zaciągnięte zobowiązania, odnoszą się zatem do wszystkich założycieli (łącznie).⁴⁹ Posługując się analogiczną argumentacją, tożsame konsekwencje można, jak się wydaje, przypisać wszystkim (przed-organizacyjnym) działaniom założycieli spółki wodnej, a zatem nie tylko tym, które stanowią w świetle przytoczonego wyżej przepisu art. 165 ust. 5 p.w. podstawę solidarnej odpowiedzialności odszkodowawczej.

W przepisach prawa o stowarzyszeniach nie występuje podstawa prawna do przejścia praw i obowiązków powstałych w wyniku wspólnych “przed-rejestracyjnych” działań założycieli stowarzyszenia, jak również odpowiedzialności za zaciągnięte w tym okresie zobowiązania, na stowarzyszenie, po jego zarejestrowaniu (podobnie jak w uregulowaniach prawa wodnego, w odniesieniu do skutków czynności dokonanych w okresie między zawarciem porozumienia o utworzeniu i uchwaleniem statutu spółki wodnej a jego zatwierdzeniem przez starostę).⁵⁰

Zasady działania

Zarówno spółka wodna, jak i stowarzyszenie jako osoby prawne działają przez swoje organy w sposób określony w ustawie (w tym

w pierwszym wypadku w ustawie Prawo wodne, natomiast w drugim – w ustawie Prawo o stowarzyszeniach) i opartych na nich statutach.⁵¹ Podstawą teoretyczną uzasadnienia działania spółki wodnej i stowarzyszenia jest tzw. teoria organów osoby prawnej, która znajduje pełne zastosowanie.⁵² Podstawowymi różnicami jest:

- 1) występowanie w spółce wodnej walnego zgromadzenia członków spółki, zarządu i komisji rewizyjnej, o ile spółka liczy co najmniej dziesięciu członków, w pozostałych wypadkach, kiedy spółka wodna liczy od trzech do dziewięciu członków komisja rewizyjna jest organem fakultatywnym (podczas gdy w stowarzyszeniu występują trzy obligatoryjne organy – walne zebranie członków, zarząd i organ kontroli wewnętrznej),
- 2) możliwość określenia w statucie innych organów spółki wodnej, co jest niedopuszczalne w przypadku stowarzyszenia.

W spółce wodnej istnieje możliwość wskazania warunków, przy których walne zgromadzenie złożone z członków spółki zostaje zastąpione przez walne zgromadzenie delegatów (art. 172 p.w.). Rozwiązanie to jest charakterystyczne także dla stowarzyszenia rejestrowego w odniesieniu do walnego zebrania członków (art. 11 ust. 2 u.p.s.), jak również dla spółdzielni w odniesieniu do walnego zgromadzenia członków.⁵³

Podstawą prawną określenia organów spółki, ich składu, zasad powoływania i odwoływania oraz zakresu działania, poza ustawą Prawo wodne jest statut spółki wodnej (art. 166 ust. 1 pkt 8 p.w.).⁵⁴ W związku z fragmentaryczną regulacją ustawową wskazanej materii (art. 172–177 p.w.) postanowienia statutu spółki wodnej mają duże znaczenie w zakresie składu, zasad powo-

ływania i odwoływania oraz zakresu działania jej organów, podobnie jak statut stowarzyszenia (art. 10 ust. 1 pkt 5–6 u.p.s.).

Walne zgromadzenie (albo zgromadzenie delegatów) jest zwoływane przez zarząd co najmniej raz w roku (art. 174 p.w.). Jeżeli statut spółki wodnej nie stanowi inaczej, uchwały walnego zgromadzenia zapadają zwykłą większością głosów, z wyjątkiem uchwał w sprawie zmiany statutu, rozwiązania spółki wodnej, połączenia z inną spółką lub podziału spółki, które zapadają większością dwóch trzecich głosów przy obecności co najmniej połowy liczby członków spółki wodnej (art. 175 ust. 1–2 p.w.).⁵⁵

Uchwały członków spółki wodnej, podobnie jak uchwały członków stowarzyszenia nie mogą być podjęte poza walnym zgromadzeniem (walnym zebraniem – w stowarzyszeniu). W przypadku stowarzyszenia zasady zwoływania, podejmowania uchwał i quorum dotyczące walnego zebrania członków (delegatów) nie stanowią materii ustawowej i mogą być określone w statucie.⁵⁶

Na walnym zgromadzeniu spółki wodnej obowiązuje, jak w stowarzyszeniach na walnym zebraniu członków (i spółdzielniach prawa krajowego – na walnym zgromadzeniu członków) zasada jeden członek – jeden głos.⁵⁷ Jednak przepis art. 175 ust. 3 p.w. przewiduje możliwość specyficznego, uwarunkowanego ustawowo arytmetycznego (stosunkowo) uprzywilejowania członka w zakresie prawa głosu. Zgodnie z art. 175 ust. 3 p.w., statut może przyznać członkowi spółki wodnej (w sprawach nie dotyczących zmiany statutu, rozwiązania spółki wodnej, połączenia z inną spółką lub podziału spółki) taką liczbę głosów, ile razy jego świadczenia na rzecz spółki są większe od świadczeń pozostałych członków spółki. W takim przypadku

statut powinien określać sposób obliczania podwyższonej liczby głosów.⁵⁸ Wskazane uprzywilejowanie dotyczy członka, a nie (jak np. w przypadku spółki z o.o.), jego udziału. Spółka wodna, jak wyżej wspomniano, nie posiada kapitału zakładowego podzielonego na udziały, w związku z tym wskazane uprzywilejowanie ma charakter osobisty, a nie udziałowy. Przepisy prawa o stowarzyszeniach nie przewidują wprost możliwości uprzywilejowania w statucie członka stowarzyszenia w zakresie prawa głosu na walnym zebraniu członków w jakiegokolwiek postaci, tj. udziałowej, czy też osobistej. Wydaje się jednak, iż postanowienia dotyczące osobistego uprzywilejowania członka stowarzyszenia, w szczególności w zakresie prawa głosu, mogą być zamieszczone w statucie stowarzyszenia i w konsekwencji stanowić skuteczną podstawę do szczególnego rodzaju uprzywilejowania tego członka.⁵⁹

W stowarzyszeniu, inaczej niż w spółce wodnej (walne zgromadzenie członków) organ właścicielski, na posiedzeniu którego podejmowane są uchwały przez uczestników korporacji (członków), tj. walne zebranie członków jest ustawowo uznany za „najwyższą władzę stowarzyszenia” (najwyższy organ stowarzyszenia – art. 11 ust. zd. 1 u.p.s.). W skład tego organu, inaczej niż w przypadku walnego zgromadzenia członków spółki wodnej, mogą wchodzić poza osobami o pełnej zdolności do czynności prawnych, także, jako członkowie stowarzyszenia osoby ograniczone w zdolności do czynności prawnych, tj. małoletni w wieku 16–18 lat (art. 3 ust. 2 u.p.s.), co może wywoływać określone wątpliwości teoretyczno-prawne (które zostaną zarysowane w wypowiedzi dotyczącej pozostałych organów). Odmienne też niż w spółce wodnej, w stowarzyszeniu obowiązuje zasada domniemania kompetencji wal-

nego zebrania członków we wszystkich sprawach, w których statut stowarzyszenia nie określa właściwości władz (innych organów) stowarzyszenia (art. 11 ust. 1 zd. 2 u.p.s.).⁶⁰

Zarząd spółki wodnej może być, jak w wypadku większości przypadków regulacji tego typu organu w prawie polskim, jednoosobowy lub wieloosobowy.⁶¹

W skład zarządu spółki wodnej, inaczej niż w wypadku stowarzyszenia, mogą wchodzić tylko osoby fizyczne mające pełną zdolność do czynności prawnych. Członkami zarządu stowarzyszenia mogą być także osoby ograniczone w zdolności do czynności prawnych, tj. małoletni w wieku 16–18 lat, jeżeli w składzie zarządu większość stanowią osoby o pełnej zdolności prawnej (art. 3 ust. 2 u.p.s.). Wskazane rozwiązanie organizacyjne stwarza z jednej strony szersze możliwości realizacji prawa do zrzeszania się w stowarzyszeniach, jednak z drugiej strony stanowi szczególnie, nie występujący w spółce wodnej, wyjątek od zasady tworzenia organów osób prawnych przez osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, który w określonym zakresie podważa zasady działania osób prawnych.⁶²

Członkowie zarządu są powoływani i odwoływani uchwałą walnego zgromadzenia (art. 173 ust. 1 pkt 3 p.w.). W spółce wodnej nie przewidziano konstrukcji prawnej przysługującego członkowi prawa do powołania członka (członków) zarządu, jako rodzaju uprawnienia osobistego członka. W przepisach o spółce wodnej (art. 173 ust. 2 p.w.) stwierdzono wyraźnie, że niedzielenie absolutorium zarządowi spółki wodnej jest równoznaczne z odwołaniem zarządu⁶³ odmiennie niż w stowarzyszeniach, gdzie nie zawarto w tym zakresie jakiegokolwiek ustawowej regulacji.⁶⁴

Różnicą w zakresie funkcjonowania

zarządu spółki wodnej jest przewidziana przez ustawodawcę (o ile statut nie przewiduje inaczej) kadencyjność tego organu. Kadencja jest oznaczonym okresem, na który danej osobie powierzono pełnienie funkcji organu osoby prawnej, w tym wypadku funkcji członka zarządu.⁶⁵ Zgodnie z art. 176 ust. 3 p.w. zarząd wybierany jest na 5 lat, jeżeli statut spółki wodnej nie stanowi inaczej. Z przepisu art. 176 ust. 3 p.w. wynika, że o ile statut spółki wodnej nie zawiera odmiennego uregulowania, kadencja jest wspólna dla wszystkich członków zarządu. Ponadto, w statucie spółki wodnej można przewidzieć kadencję zarządu krótszą lub dłuższą niż 5 lat.⁶⁶ Jeżeli statut spółki wodnej nie stanowi inaczej, mandat do pełnienia funkcji członka zarządu, tj. upoważnienie danej osoby do pełnienia obowiązków i wykonywania praw członka zarządu przez określony czas,⁶⁷ rozpoczyna się wraz z rozpoczęciem kadencji, natomiast wygasa, jak należy sądzić, z upływem kadencji, chyba że dojdzie do jej przerwania przez zdarzenie nagłe – odwołanie, śmierć albo rezygnację członka zarządu.⁶⁸

Zakres kompetencji zarządu spółki wodnej obejmuje w sferze stosunków wewnętrznych kierowanie spółką (prowadzenie spraw spółki), natomiast w zakresie stosunków zewnętrznych reprezentowanie spółki i został określony w przepisie art. 176 ust. 1 p.w. w sposób odmienny niż w odniesieniu do zarządu stowarzyszenia w przepisach prawa o stowarzyszeniach (art. 21 w zw. z art. 11 ust. 3 u.p.s.). W przepisie art. 176 ust. 1 p.w. ustawodawca zdefiniował kompetencję zarządu w zakresie kierowania (prowadzenia spraw, zarządzania) spółką wodną poprzez wyliczenie głównych kategorii czynności, które mogą być podejmowane w ramach tej kompetencji (tj. czynności wykonawczych, kierowniczych, zarządczych, gospodarczo-finan-

sowych). Zgodnie z art. 176 ust. 1 p.w. zarząd spółki wodnej wykonuje uchwały walnego zgromadzenia, kieruje działalnością spółki, zarządza jej majątkiem, prowadzi gospodarkę finansową (które zwykle zaliczane są do sfery kierowania, prowadzenie spraw, zarządzania) i reprezentuje ją na zewnątrz. Zarząd spółki wodnej (podobnie, jak np. zarząd spółki z o.o.), odmiennie niż zarząd stowarzyszenia, korzysta z domniemania kompetencji. Zgodnie z art. 176 ust. 4 p.w. do właściwości zarządu należą sprawy niezastrzeżone dla innych organów spółki wodnej. W stowarzyszeniu kompetencje zarządu zostały określone zgodnie z zasadą enumeratywnego wyliczenia (np. w art. 21 u.p.s.), a nie domniemania, które jest, jak wyżej wspomniano, zastrzeżone dla walnego zebrania członków.⁶⁹

Przepisy prawa wodnego nie przewidują zasad działania zarządu spółki wodnej w sferze kierowania (prowadzenia spraw, zarządzania spółką), natomiast określają w sposób szczególnie zasady reprezentacji czynnej spółki wodnej. Jeżeli statut nie stanowi inaczej, do składania oświadczeń w imieniu spółki wodnej uprawniony jest: a) jeden członek zarządu – gdy w skład zarządu wchodzi nie więcej niż dwie osoby, b) dwóch członków zarządu – w pozostałych przypadkach.

W przypadku stowarzyszenia zasady powoływania, odwoływania, kadencji (lub czasu wykonywania funkcji) przez członków zarządu, zasady zwoływania, podejmowania uchwał i kworum oraz reprezentacji przez zarząd nie stanowią, z wyjątkiem enumeratywnie wskazanych kompetencji (art. 21 u.p.s.), materii ustawowej i mogą, a w zasadzie powinny zostać określone w statucie.⁷⁰

Komisja rewizyjna spółki wodnej zawsze jest organem kolegialnym, którego

liczbę członków, nie mniejszą niż trzy, określa statut.

W skład komisji rewizyjnej spółki wodnej, inaczej niż w wypadku organu kontroli wewnętrznej (oraz walnego zebrania członków) stowarzyszenia, mogą wchodzić tylko osoby fizyczne mające pełną zdolność do czynności prawnych. Członkami organu kontroli wewnętrznej (jak również, o czym wspomniano wyżej, uczestnikami walnego zebrania członków) stowarzyszenia mogą być także osoby ograniczone w zdolności do czynności prawnych, tj. małoletni w wieku 16–18 lat. Prawo o stowarzyszeniach nie formułuje w tych wypadkach przewidzianej w odniesieniu do zarządu zasady, iż osoby o pełnej zdolności prawnej muszą stanowić większość składu. Rozwiązanie to stwarza wprawdzie większe możliwości realizacji prawa do zrzeszania się, jednak powinno być traktowane, jako szczególny, nie występujący w spółce wodnej, wyjątek od zasady tworzenia organów osób prawnych przez osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, który, jak wyżej wspomniano, w określonym zakresie podważa zasady działania osób prawnych.⁷¹

Członkowie komisji rewizyjnej są powoływani i odwoływani uchwałą walnego zgromadzenia (art. 173 ust. 1 pkt 3 p.w.). W spółce wodnej prawo do powołania członka (członków) komisji rewizyjnej nie może być przyznane, jako uprawnienie (prawo) osobiste określoneму członkowi, której to konstrukcji prawnej nie przewidują przepisy o spółce wodnej.

Podobnie jak w wypadku zarządu spółki wodnej różnicą w zakresie funkcjonowania komisji rewizyjnej spółki wodnej – w stosunku do zarządu i organu kontroli wewnętrznej stowarzyszenia – jest kadencyjność tego organu. Zgodnie z art. 177 ust. 4 p.w. komisja rewizyjna wybierana jest na 5 lat, jeżeli statut spółki wodnej nie stanowi inaczej.

W przypadku stowarzyszenia zasady powoływania, odwoływania, kadencji (lub czasu wykonywania funkcji) przez członków organu kontroli wewnętrznej, zasady zwoływania, podejmowania uchwał, quorum oraz kompetencje tego organu nie stanowią materii ustawowej i mogą zostać określone w statucie.⁷²

W spółce wodnej, inaczej niż w stowarzyszeniu, występuje zakaz łączenia funkcji w komisji rewizyjnej i w zarządzie (jako organie kierującym działalnością i reprezentacyjnym).⁷³

Zakres kompetencji komisji rewizyjnej spółki wodnej, podobnie jak zakres kompetencji organu kontroli wewnętrznej stowarzyszenia (jeżeli został określony w statucie stowarzyszenia), obejmuje kontrolę wewnętrzną nad działalnością tych osób prawnych.

Przepisy prawa wodnego nie przewidują zasad działania komisji rewizyjnej spółki wodnej, pozostawiając tę materię regulacji statutowej, podobnie jak regulacje ustawy prawo o stowarzyszeniach w odniesieniu do organu kontroli wewnętrznej stowarzyszenia.

Stosunek członkostwa

Stosunek członkostwa w spółce wodnej, tj. relacja prawna między członkiem spółki wodnej a tą spółką, jest jednym ze stosunków wewnątrzorganizacyjnych, a zatem zachodzących w strukturze wewnętrznej spółki wodnej, jako organizacji o charakterze zrzeszeniowym (korporacyjnym).⁷⁴

W związku z możliwością przyjęcia cywilnoprawnego (umownego), a nie jedynie organizacyjnego, czy także administracyjnoprawnego, charakteru prawnego porozumienia o utworzeniu oraz statutu spółki wodnej,⁷⁵ należy uznać, iż stosunek członkostwa w tej spółce posiada, pomimo nadzoru i kontroli starosty (o czym szerzej poniżej), charakter cywilnoprawny.⁷⁶

Stosunek ten powstaje w sposób pierwotny z mocy prawa z chwilą powstania spółki, tj. uprawomocnienia się decyzji administracyjnej starosty o zatwierdzeniu jej statutu – w przypadku członków założycieli. W odniesieniu do pozostałych członków spółki wodnej stosunek członkostwa powstaje w związku z przyjęciem do spółki, o czym decyduje zgodnie z postanowieniami statutu (art. 166 ust. 1 pkt 6) p.w.) walne zgromadzenie, zarząd lub komisja rewizyjna. Powstanie stosunku członkostwa oraz wynikających z niego praw i obowiązków członka w spółce wodnej w każdej ze wskazanych sytuacji jest zatem skutkiem prawnym zawarcia określonego rodzaju umowy cywilnoprawnej między założycielami (porozumienie o utworzeniu i statut spółki wodnej) albo między podmiotem przyjmowanym do spółki i tą spółką. Skutkiem przyjęcia cywilnoprawnego charakteru stosunku członkostwa w spółce wodnej jest dopuszczalność drogi sądowej w sporach wynikających z tej relacji prawnej.⁷⁷

W tożsamy sposób powstaje stosunek członkostwa w stowarzyszeniu (tj. z mocy prawa, albo przez przyjęcie w poczet członków). Niemniej jednak przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach zawierają w tym zakresie ograniczenia odnoszące się do zdolności uczestnictwa w stowarzyszeniach osób fizycznych, które nie posiadają pełnej zdolności prawnej (art. 3 u.p.s.), cudzoziemców (art. 4 u.p.s.), jak również możliwości tworzenia stowarzyszeń międzynarodowych (art. 5 u.p.s.).⁷⁸ Podobnie jak w spółce wodnej, w związku z przyjęciem analogicznej argumentacji,⁷⁹ stosunek członkostwa w stowarzyszeniu klasyfikuje się jako relację o charakterze cywilnoprawnym.

Podstawą prawną określenia warunków przyjmowania nowych członków i wykluczenia członków ze spółki wodnej, praw i obowiązków członkowskich (w tym ograniczeń praw członków dotyczących ich gruntów i

obiektów niezbędnych do wykonywania zadań spółki, zasad ustalania wysokości składek i innych świadczeń członków na rzecz spółki, adekwatnych do celów spółki), a także warunków następstwa prawnego członków spółki (art. 166 ust 1 pkt 4,5,6,7 p.w.) jest statut spółki wodnej.⁸⁰ W związku z raczej szczerką regulacją ustawową tej materii (art. 170 p.w.) postanowienia statutu spółki wodnej mają w tym zakresie istotne znaczenie, podobnie jak postanowienia statutu stowarzyszenia (art. 10 ust. 1 pkt 4 u.p.s.).

Członkostwo w spółce wodnej i w stowarzyszeniu nie jest oparte na koncepcji „udziału”, czy też „wkładu”.⁸¹ Jak wyżej wspomniano członek spółki wodnej jest obowiązany do wnoszenia składek członkowskich (podobnie jak członkowie stowarzyszenia) i ponoszenia na jej rzecz innych określonych w statucie świadczeń niezbędnych do wykonywania statutowych zadań spółki (art. 170 ust. 1 p.w.; inaczej niż członkowie stowarzyszenia, natomiast podobnie jak np. wspólnicy spółki z o.o. – art. 176 k.s.h.).⁸²

W spółce wodnej występuje przy tym specyficzne, nie przewidziane w przepisach o stowarzyszeniach, z jednej strony ograniczenie, a z drugiej obostrzenie ustawowe w zakresie wysokości składek i innych świadczeń na rzecz spółki. Zgodnie z art. 170 ust. 2 p.w., wysokość składek i innych świadczeń na rzecz spółki wodnej powinna być proporcjonalna do korzyści odnoszonych przez członków spółki, w związku z działalnością spółki. Jeżeli jednak uchwalone przez spółkę wodną zajmującą się utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych szczegółowych składki i inne świadczenia nie wystarczają na wykonanie przewidzianych na dany rok zadań statutowych, starosta może wystąpić do organów spółki o podwyższenie wysokości tych składek i innych świadczeń. W przypadku gdy spółka wodna zajmująca się utrzymaniem urządzeń wykonanych przy udziale środków

publicznych, mimo wystąpienia starosty, nie podjęła odpowiedniej uchwały, starosta może, w drodze decyzji, podwyższyć wysokość tych składek i innych świadczeń (art. 170 ust. 3 p.w.). Szczególny, w porównaniu ze stowarzyszeniem, jest również tryb egzekucji składek i innych świadczeń. Zgodnie z art. 170 ust. 5 p.w., do egzekucji tej stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji należności podatkowych,⁸³ a nie jak w wypadku stowarzyszeń przepisy kodeksu postępowania cywilnego.

Obowiązek ponoszenia świadczeń na rzecz spółki wodnej ustalony w decyzji starosty (art. 171 ust. 2 p.w.) spoczywa także na podmiotach niebędących członkami spółki wodnej, które odnoszą korzyści z urządzeń spółki lub przyczyniają się do zanieczyszczenia wody, dla której ochrony spółka została utworzona (art. 171 ust. 1 p.w.).

W spółce wodnej i stowarzyszeniu nie jest dopuszczalne przeniesienie w drodze czynności prawnej “między żyjącymi” (*inter vivos*) udziału, czy też praw i obowiązków członkowskich na inną osobę, która w rezultacie tej czynności uzyska członkostwo.⁸⁴ Podstawa prawna następstwa *mortis causa* po zmarłym członku spółki wodnej wynika *expressis verbis ex lege* z przepisów ogólnych prawa spadkowego.⁸⁵ Unormowania prawa wodnego poza zawartym w przepisie art. 165 ust. 7 p.w. stwierdzeniem o wstąpieniu przez następcę prawnego członka w prawa i obowiązki w spółce swojego poprzednika nie wskazują natomiast na możliwość obrotu *inter vivos* prawami i obowiązkami członka spółki wodnej. Przepis art. 165 ust. 7 p.w. odnosi się jedynie do wstąpienia w prawa i obowiązki członka spółki wodnej przez jego następcę prawnego, natomiast nie stanowi wyraźnej podstawy prawnej dopuszczalności przenoszenia praw i obowiązków członkowskich, na podstawie czynności prawnej “między żyjącymi” (jaką przykładowo w odnie-

sieniu do spółki z o.o. są przepisy art. 180–182 k.s.h.,⁸⁶ czy też w przypadku handlowych spółek osobowych art. 10 k.s.h.⁸⁷). Z powyższego, jak można przypuszczać, wynika, iż przewidziane w przepisie art. 165 ust. 7 p.w. następstwo prawne w zasadzie odnosi się wyłącznie do spadkobrania z mocy prawa po członku spółki wodnej będącym osobą fizyczną, albo następstwa prawnego przewidzianego z mocy prawa (*ex lege*) po członku spółki wodnej posiadającym status podmiotu osoby prawnej.

Odmienne, niż w przypadku spółki wodnej, z przepisów ogólnych prawa spadkowego (art. 922 k.c.), jak również z przepisów prawa o stowarzyszeniach nie wynika podstawa do spadkobrania praw i obowiązków zmarłego członka stowarzyszenia. Prawo o stowarzyszeniach nie przewiduje także następstwa prawnego po członku stowarzyszenia będącym osobą prawną, który utracił osobowość prawną i jego byt prawny ustał. Konsekwencją śmierci członka stowarzyszenia – osobę fizyczną, jak również utraty osobowości prawnej przez członka stowarzyszenia – osobę prawną jest ustanie ich stosunku członkostwa w stowarzyszeniu.⁸⁸

Na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów ustawy z 24 października 1974 r. – Prawo wodne⁸⁹ z powołaniem się na komentarze do stanu prawnego w zakresie spółek wodnych z okresu międzywojennego (tj. ustawy z 1922 r.)⁹⁰ w literaturze wskazywano, iż członkostwo w spółce wodnej ma charakter rzeczowy (realny), z czego wynika, że również nabywca nieruchomości gruntowej, ewentualnie obiektu należącego do członka spółki wodnej wstępuje z mocy prawa w prawa i obowiązki tego członka.⁹¹ Przyjmowanie takiego, szerokiego następstwa prawnego po członku każdej spółki wodnej z perspektywy zakresu regulacji aktualnie obowiązujących przepisów prawa wodnego jest jednakże wątpliwe, przede wszystkim ze względu

na fakt, iż przepisy te nie uzależniają nabycia członkostwa w spółce wodnej od przysługiwania członkowi prawa własności gruntu albo innego obiektu, który jest związany z celem i przedmiotem działalności spółki (art. 164 p.w.).⁹² Poza tym, w obowiązujących przepisach prawa wodnego nie przewidziano, jak wyżej stwierdzono, obowiązku wnoszenia przez członków wkładów do spółki wodnej, a zatem także wnoszenia do spółki wodnej tytułem wkładu w szczególności własności nieruchomości czy urządzeń (rzeczy) związanych z celem i przedmiotem działalności tej spółki.⁹³

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, z uwagi na dobrowolność zrzeczenia, na niewynikającą wprost z przepisów prawa wodnego możliwość wystąpienia przez członka spółki wodnej z tej spółki na podstawie złożonego spółce przez członka jednostronnego oświadczenia woli,⁹⁴ którą *expressis verbis* przewidują również przepisy prawa o stowarzyszeniach (art. 6 ust. 2 zd. 1 u.p.s.). Należy przyjąć, iż stosunek członkostwa w spółce wodnej, jako stosunek cywilnoprawny, analogicznie jak członkostwo w stowarzyszeniu, jest stosunkiem zobowiązaniowym, bezterminowym i ciągłym. Z powyższego wynika, że stosunek ten wygasa w następstwie wypowiedzenia z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu (art. 3651 k.c.).⁹⁵

Odpowiedzialność za zobowiązania

Zarówno spółka wodna, jak i stowarzyszenie rejestrowe są osobami prawnymi, posiadającymi własny majątek, o którego składnikach (źródłach) wspomniano powyżej (pkt 3). Każda z tych osób prawnych, w tym spółka wodna (art. 169 ust. 1 p.w.) ponosi odpowiedzialność, pierwszorzędną, nieograniczoną i oso-

biście odpowiedzialność za zaciągnięte zobowiązania.⁹⁶

Członkowie spółki wodnej, jak również członkowie stowarzyszenia rejestrowego nie odpowiadają za zobowiązania odpowiednio spółki wodnej albo stowarzyszenia, co w wypadku członków spółek wodnych wynika bezpośrednio z przepisów prawa (art. 169 ust. 2 p.w.).⁹⁷ Wyjątkowo, zgodnie z art. 165 ust. 5 p.w. osoby, które działały w imieniu spółki przed nabyciem przez nią osobowości prawnej, odpowiadają solidarnie za szkody powstałe w wyniku tego działania. Wskazanej odpowiedzialności odszkodowawczej założycieli za szkody powstałe na etapie tworzenia stowarzyszenia przed nabyciem przez nie osobowości prawnej nie przewidują przepisy prawa o stowarzyszeniach. Pomimo tego, można podzielić poglądy o istnieniu solidarnej odpowiedzialności założycieli za wszystkie czynności podejmowane przez nich przed powstaniem stowarzyszenia, tj. w formie "przed-organizacyjnej" stowarzyszenia, wyrażone w orzecznictwie i literaturze,⁹⁸ o których wspomniano wyżej (w pkt 3 niniejszej wypowiedzi), jak również odnieść je analogicznie do skutków przed-erecyjnych działań założycieli spółki wodnej.⁹⁹

Członkowie spółki wodnej oraz stowarzyszenia w związku z tworzeniem lub istnieniem tych osób prawnych nie wnoszą jakkolwiek wkładów. Nie występuje zatem w tych wypadkach charakterystyczne np. dla spółek kapitałowych ryzyko utraty wniesionych do spółki tytułem wkładu środków i przedmiotów majątkowych, w przypadku gdy jako majątek spółki zostaną przeznaczone na zaspokojenie wierzycieli.

Nadzór i kontrola nad działalnością

Działalność spółki wodnej, bez względu na przedmiot działalności, podlega, zgodnie z art. 178 p.w., zewnętrznemu nadzorowi

oraz kontroli administracyjnej dokonywanej przez organ nadzoru i kontroli. Stowarzyszenie podlega natomiast, w świetle art. 8 ust. 5 i art. 27 u.p.s., zewnętrznemu nadzorowi administracyjnemu wykonywanemu przez stosowny "organ nadzoru" (a w określonych w przepisach prawa wypadkach – przez sąd na wniosek tego organu).¹⁰⁰

Należy stwierdzić, że zgodnie z dominującym poglądem, nadzór jest pojęciem szerszym od kontroli i obejmuje nie tylko prawo do ustalenia stanu faktycznego (co jest przedmiotem kontroli), ale również kompetencję do korygowania działalności nadzorowanego.¹⁰¹ Kontrolę odróżnia zatem od nadzoru to, że obejmuje ona prawo wglądu w działalność kontrolowanego z możliwością żądania informacji i wyjaśnień bez prawa podejmowania decyzji wiążących kontrolowanego.¹⁰² W związku z tym określone kompetencje kontrolne mogą stanowić część kompetencji nadzorczych, które można w tym wypadku podzielić na kontrolne, a także nadzorcze w znaczeniu ścisłym.¹⁰³ Z tej perspektywy wypada dostrzegać pewną niekonsekwencję w przyjętym oznaczeniu analizowanych kompetencji w tytule rozdziału 3 w dziale VII ustawy Prawo wodne ("Nadzór i kontrola nad działalnością spółek"), jak i w przepisie art. 178 p.w. W świetle powyższych uwag określenie nadzór może bowiem obejmować także kompetencje kontrolne.

Nadzór i kontrolę nad działalnością spółek wodnych sprawuje starosta (art. 178 p.w.).¹⁰⁴ Staroście, poza uprawnieniami wskazanymi powyżej (tj. uprawnieniem do podwyższenia wysokości składek i innych świadczeń na rzecz spółki wodnej – art. 170 ust. 3 p.w.), a także prawem do włączenia zakładu do spółki wodnej w drodze decyzji, na wniosek tej spółki lub zainteresowanego zakładu, jeżeli jest to uzasadnione celami, dla których spółka została utworzona (art. 168 p.w.)¹⁰⁵ i uprawnieniami związanymi z rozwiązaniem

spółki wodnej (które zostaną poddane analizie poniżej), przysługują szczegółowo określone, podobnie jak powyższe, samodzielne i niezależne od decyzji sądu powszechnego (czy też innych organów, w tym organów ochrony prawnej), następujące kompetencje:

- 1) prawo do otrzymania od zarządu spółki wodnej uchwał organów spółki w terminie 7 dni od dnia ich podjęcia (art. 179 ust. 1 p.w.),
- 2) prawo do orzeczenia w drodze decyzji o nieważności (w całości lub w części) uchwał organów spółki wodnej sprzecznych z prawem lub statutem tej spółki w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia doręczenia mu uchwały (art. 179 ust. 2 p.w.); w tym kontekście w związku z tym, iż w kompetencji nadzorczej starosty nad działalnością spółek wodnych nie mieści się uchylenie uchwały, a jedynie stwierdzenie jej nieważności, użyte w art. 179 ust. 4 p.w. sformułowanie "uchwała została uchylona" uznać należy za synonim "stwierdzenia nieważności uchwały",¹⁰⁶ decyzja w sprawie nieważności uchwały jest ostateczna, spółce wodnej przysługuje w tej sytuacji wniosek do starosty o ponowne rozpatrzenie sprawy, a po wyczerpaniu tego trybu – skarga do sądu administracyjnego (art. 179 ust. 4 p.w.);¹⁰⁷
- 3) prawo do wstrzymania wykonania uchwały, w stosunku do której zostało wszczęte postępowanie wskazane w pkt 2) powyżej (art. 179 ust. 3 p.w.),
- 4) prawo do rozwiązania zarządu i wyznaczenia osoby pełniącej jego obowiązki w przypadku powtarzającego się naruszania przez zarząd prawa lub statutu (art. 180 ust. 1 p.w.); w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym decyzja o rozwiązaniu stała się ostateczna, osoba wyznaczona do pełnienia obowiąz-

- ków zarządu jest obowiązana zwołać walne zgromadzenie w celu wybrania nowego zarządu (art. 180 ust. 2 p.w.),
- 5) prawo do ustanowienia zarządu komisyjnego na czas oznaczony nie dłuższy niż rok w przypadku niedokonania przez walne zgromadzenie, w sytuacji wskazanej w pkt 4) wyboru nowego zarządu (art. 180 ust. 3 p.w.).¹⁰⁸

Zewnętrzny administracyjny nadzór nad działalnością stowarzyszeń należy zgodnie z art. 8 ust. 5 u.p.s. do wojewody właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia w zakresie nadzoru nad działalnością stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego, a także do starosty właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia – w zakresie nadzoru nad innymi stowarzyszeniami. Organem nadzorującym terenową jednostkę organizacyjną stowarzyszenia jest organ właściwy (wojewoda albo starosta) ze względu na siedzibę tej jednostki (art. 27 u.p.s.).¹⁰⁹

Organy nadzorcze stowarzyszenia, wbrew temu na co wskazuje określenie ich nazwy (“nadzorcze”), posiadają w świetle aktualnie obowiązujących przepisów, ograniczone możliwości oddziaływania na działalność stowarzyszenia. Uprawnienia tych organów należy zatem klasyfikować jako kontrolne, a nie nadzorcze, natomiast wykonywane przez nie czynności, konsekwentnie – jako działania kontrolne.¹¹⁰

Właściwemu wojewodzie, a także staroście, jako “organom nadzorczym” stowarzyszenia, przysługują kompetencje “nadzorcze” o dwojakim charakterze:

- 1) samodzielne – realizowane autonomicznie niezależnie od decyzji sądu powszechnego (czy innych organów, w tym organów ochrony prawnej),
 - 2) wnioskowe (postulatywne) – realizowane na wniosek właściwego starosty lub wojewody przez sąd powszechny.
- W ramach pierwszej grupy uprawnień

właściwy starosta lub wojewoda ma prawo do:

- 1) żądania dostarczenia przez zarząd stowarzyszenia, w wyznaczonym terminie, odpisów uchwał walnego zebrania członków (zebrania delegatów),
- 2) żądania od władz stowarzyszenia niezbędnych wyjaśnień (art. 25 u.p.s.),
- 3) wystąpienia o usunięcie nieprawidłowości w określonym terminie, w przypadku gdy działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu wskazane w art. 10 ust. 1 i 2 u.p.s. (art. 28 u.p.s.),
- 4) ostrzeżenia stowarzyszenia w przypadku gdy działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu wskazane w art. 10 ust. 1 i 2 u.p.s. (art. 28 u.p.s.).

Sancją niewykonania przez stowarzyszenie obowiązków wskazanych w pkt 1–2) może być grzywna nałożona przez sąd (art. 26 u.p.s.).

Poza powyższymi, właściwemu staroście lub wojewodzie przysługują, w ramach tzw. kompetencji wnioskowych (postulatywnych) uprawnienia do:

- 1) wystąpienia do sądu o udzielenie upomnienia władzom stowarzyszenia, uchylenie niezgodnej z prawem lub statutem uchwały stowarzyszenia, rozwiązanie stowarzyszenia (art. 29 u.p.s.), w przypadku gdy działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu wskazane w art. 10 ust. 1 i 2 u.p.s. (art. 28 u.p.s.),
- 2) wystąpienia do sądu o ustanowienie dla stowarzyszenia kuratora w przypadku, gdy stowarzyszenie nie posiada zarządu zdolnego do działań prawnych (art. 30 ust. 1 u.p.s.),
- 3) wnioskowania do sądu o rozwiązanie stowarzyszenia w przypadku wskaza-

nym w art. 31 u.p.s. (tj. gdy liczba członków stowarzyszenia zmniejszyła się poniżej liczby członków wymaganych do jego założenia, stowarzyszenie nie posiada przewidzianych w ustawie władz i nie ma warunków do ich wyłonienia w okresie nie dłuższym niż rok).

W związku z powyższym, należy przyjąć, iż starosta posiada w stosunku do spółki wodnej zdecydowanie szersze uprawnienia niż wojewoda czy starosta w stosunku do stowarzyszenia.¹¹¹ Kompetencje nadzorcze starosty w spółce wodnej mają charakter samodzielny i nie są uzależnione od decyzji sądu powszechnego, czy też innych organów (w tym organów ochrony prawnej), jak w stowarzyszeniu uprawnienia starosty lub wojewody. Generalnie, zakresy przedmiotowe nadzoru nad spółką wodną i stowarzyszeniem są podobne (nie tożsame), jednak realizowane przy pomocy innych instrumentów prawnych oraz w innych trybach. Podmiotami wykonującymi "nadzór" nad stowarzyszeniem są nie tylko organy administracyjne (wojewoda, starosta), ale także sąd powszechny.¹¹²

Należy ponadto zauważyć, iż specyficzną, oryginalną i (w związku z tym) wywołującą określone kontrowersje, instytucją nadzoru starosty nad spółką wodną, nie przewidzianą w ustawie Prawo o stowarzyszeniach jest stwierdzenie decyzją administracyjną starosty nieważności uchwały organu spółki wodnej sprzecznej z prawem lub statutem (art. 179 ust. 2 p.w.). Wątpliwości prawne są związane przede wszystkim z tym, że decyzja, jako instrument prawny stwierdzenia nieważności nie dotyczy w tym wypadku decyzji administracyjnej obowiązującej w obrocie prawnym, ale uchwały organu spółki wodnej, która nie ma charakteru decyzji administracyjnej, ale jest oświadczeniem tej spółki.¹¹³ Uchwały organów spółki wodnej są prawnym instru-

mentem działania tej spółki i mogą wpływać na stosunki prawne spółki z osobami trzecimi (w tym osobami nie będącymi członkami spółki, pracownikami czy członkami spółki). Analizowane rozwiązanie może zatem ponadto ograniczać bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego ze spółką wodną. W konsekwencji wypada je uznać, zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia za nieodpowiednie (niewłaściwe).

Transformacje podmiotowe

Przepisy ustawy Prawo wodne, a także przepisy prawa o stowarzyszeniach, nie przewidują wprost dopuszczalności transformacji podmiotowej odpowiednio spółki wodnej i stowarzyszenia,¹¹⁴ która to zdolność nie wynika również z przepisów szczególnych, tj. np. z przepisów kodeksu spółek handlowych regulujących zdolność transformacyjną spółek handlowych (art. 491, 528 i 551 k.s.h.).

Z odnoszącego się do zasad głosowania na walnym zgromadzeniu członków tej spółki przepisu art. 175 ust. 2 p.w. wynika jednak, iż spółka wodna może podlegać dwójakiego rodzaju (typu) transformacjom – podziałowi i łączeniu. Przepis art. 175 ust. 2 p.w. przewiduje w zakresie kompetencji walnego zgromadzenia, m.in. podjęcie uchwały w sprawie połączenia spółki wodnej z inną spółką lub podziału tej spółki (uchwały te zapadają większością dwóch trzecich głosów przy obecności co najmniej połowy liczby członków spółki wodnej).¹¹⁵ Zarówno przepis art. 175 ust. 2 p.w., jak i pozostałe przepisy ustawy Prawo wodne nie określają jednak precyzyjnie zakresu zdolności transformacyjnej spółki wodnej, ani także w jakikolwiek sposób trybu postępowania transformacyjnego (podziałowego oraz łączeniowego), z czego można by wnioskować, w szczególności o dopuszczalności:

- 1) podziału tej spółki wodnej na dwie lub więcej spółek wodnych,
- 2) łączenia się spółki wodnej zarówno z innymi spółkami wodnymi, jak i pozostałymi podmiotami prawa, chyba że przepisy dotyczące tych podmiotów wykluczają taką możliwość (jak np. przepisy art. 491, 528 i 551 k.s.h.),
- 3) podziału lub łączenia spółki wodnej również w stadiach finalnych tej spółki, tj. w upadłości, czy też likwidacji,
- 4) przyjęcia dowolnego poza wymogiem podjęcia uchwały (art. 175 ust. 2 p.w.) trybu (sposobu) postępowania podziałowego i łączeniowego.

Spółka wodna nie ma zdolności przekształceniowej (tj. do przekształcenia podmiotowego z którym związana jest tożsamość podmiotu przekształcanego i przekształconego).¹¹⁶ Z drugiej strony spółka wodna nie pozostaje, ze względu na możliwość podziału czy łączenia, odmiennie niż stowarzyszenie, „zamkniętą” rodzajowo (typologicznie) formą prowadzenia działalności.

Stowarzyszenie nie ma, w świetle przepisów prawa o stowarzyszeniach, inaczej niż spółka wodna, jakiegokolwiek zdolności transformacyjnej.¹¹⁷ Szczególnym rozwiązaniem prawnym dotyczącym tego stowarzyszenia jest możliwość tworzenia terenowych jednostek organizacyjnych, które z mocy statutu uzyskują osobowość oraz samodzielność prawną (art. 17 ust. 1a u.p.s.).¹¹⁸ Utworzenie terenowej jednostki organizacyjnej stowarzyszenia o statusie określonym w art. 17 ust. 1a u.p.s. nie oznacza jednakże jakiegokolwiek transformacji podmiotowej stowarzyszenia w znaczeniu ścisłym, ale założenie (od początku) odrębnej od stowarzyszenia osoby prawnej.¹¹⁹

Poza podziałem czy połączeniem, stanowiącymi zewnętrzną transformację podmiotową, spółka wodna może ulec swego rodzaju wewnętrznej „transformacji” poprzez włączenie do niej określonego zakładu, tj. zgodnie z

art. 9 ust. 1 pkt 25 p.w. podmiotu korzystającego z wód w ramach korzystania szczególnie, wykonującego urządzenia wodne lub inne działania wymagające pozwolenia wodno-prawnego (osoby fizycznej lub prawnej), na podstawie decyzji starosty (wydanej na wniosek spółki lub zainteresowanego zakładu), jeżeli jest to uzasadnione celami, dla których spółka została utworzona (art. 168 p.w.).¹²⁰ Administracyjne włączenie do spółki wodnej określonego zakładu nie może być jednak uznawane za transformację podmiotową tej spółki *sensu stricto*, nawet w przypadku gdy prowadzi do utworzenia w spółce, w związku z włączeniem podmiotu stanowiącego zakład w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt 25 p.w., oddziału czy zakładu, jako wewnętrznej jednostki organizacyjnej.

Likwidacja i rozwiązanie

Z analizy przepisów prawa wodnego wynika, iż w spółce wodnej występuje wyraźne odróżnienie faktu zaistnienia przesłanki rozwiązania spółki od rozpoczęcia postępowania zmierzającego do zakończenia (finalizacji) działalności spółki (tj. przede wszystkim postępowania likwidacyjnego) i jej rozwiązania, z czym wiąże się ustanie bytu prawnego.¹²¹

Ingerencja nadzorcza starosty rozciąga się w spółce wodnej podobnie jak nadzór wojewody, albo starosty i sądu w przypadku stowarzyszenia, na kwestię rozwiązania spółki wodnej.¹²² Poza tym, że przesłanką rozwiązania tej spółki może być uchwała walnego zgromadzenia (art. 181 ust. 1 p.w.), co jest charakterystyczne także dla stowarzyszenia (uchwała walnego zebrania członków – art. 11 ust. 1 zd. 2 u.p.s.), podstawą prawną rozpoczęcia postępowania likwidacyjnego spółki wodnej jest również decyzja starosty o rozwiązaniu spółki (podjęta w sytuacji, gdy: 1) działalność spółki narusza prawo lub statut, albo 2) upłynął termin, na jaki został ustano-

wiony zarząd komisaryczny, a walne zgromadzenie nie dokonało wyboru nowego zarządu, 3) liczba członków jest mniejsza od minimalnej – w tym, określonej w art. 165 ust. 1 p.w. – art. 181 ust. 2 p.w.). Rozwiązanie na podstawie decyzji starosty zdecydowanie odróżnia spółkę wodną od stowarzyszenia, którego rozwiązanie nie może nastąpić na podstawie decyzji administracyjnej, ale wskutek orzeczenia sądu na wniosek organu nadzorującego (art. 31 u.p.s.).¹²³

W obecnie obowiązującym prawie wodnym zrezygnowano ze wskazywania jakichkolwiek przesłanek dopuszczalności podjęcia przez walne zgromadzenie członków uchwały o rozwiązaniu spółki wodnej, przewidzianych w poprzednio obowiązujących przepisach, tj. upływu czasu trwania spółki, czy osiągnięcia celu dla którego spółka została utworzona. Powyższe ma związek z tym, że spółki wodne częściej są tworzone na czas nieokreślony, a zadania przez nie realizowane mają charakter trwałe. Z tej perspektywy przesłanki podjęcia uchwały o rozwiązaniu spółki wodnej, określone, jako upływ czasu trwania spółki, czy też osiągnięcie celu spółki w praktyce zaistnieją niezwykle rzadko, albo też w ogóle nie zaistnieją.¹²⁴

Spółki wodne, w związku z tym, iż nie są przedsiębiorcami (zob. pkt 2 niniejszej wypowiedzi) nie posiadają, w odróżnieniu od stowarzyszeń (jak również terenowych jednostek organizacyjnych stowarzyszeń, posiadających osobowość prawną), które prowadzą działalność gospodarczą, zdolności upadłościowej (art. 11 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze)¹²⁵ oraz naprawczej (art. 5 ust. 2 i art. 492 u.p.u.n.).¹²⁶ W związku z czym ogłoszenie upadłości nie może być przesłanką rozwiązania spółki wodnej (oraz nie może ona korzystać z instytucji postępowania naprawczego).

Likwidacja spółki wodnej, jak i stowarzyszenia polega na całkowitym zakończeniu

ich działalności, zadysponowaniu majątkiem, a także wykreśleniu (w przypadku spółki wodnej – z katastru wodnego, w wypadku stowarzyszenia – z KRS). Podstawowym (elementarnym) celem postępowania likwidacyjnego jest zaspokojenie wierzycieli odpowiednio spółki wodnej i stowarzyszenia.¹²⁷ W związku z tym zasadniczym obowiązkiem likwidatora (likwidatorów) jest upłynnienie całego majątku i ściągnięcie wierzytelności, dzięki czemu spółka wodna i stowarzyszenie posiadają środki na spłatę wierzycieli.¹²⁸ W okresie postępowania likwidacyjnego spółka wodna i stowarzyszenie zachowują do czasu rozwiązania osobowość prawną.

Regulacja prawna postępowania likwidacyjnego spółki wodnej, w porównaniu z unormowaniem postępowania likwidacyjnego w stowarzyszeniu, jest dosyć szczątkowa. Ustawodawca wskazał w tym zakresie na następujące zasady związane z tym postępowaniem, które częściowo nawiązują do likwidacji i rozwiązania stowarzyszenia:

- 1) w okresie postępowania likwidacyjnego spółka wodna działa pod dotychczasową nazwą z dodaniem wyrazów “w likwidacji” oraz zachowuje osobowość prawną (art. 182 ust. 1 zd. 2 p.w.), podobnie jak stowarzyszenie, które występuje w okresie likwidacji w obrocie pod nazwą z tym dodatkiem,
- 2) likwidatorem spółki wodnej (jak i stowarzyszenia) może być członek zarządu lub inna osoba powołana uchwałą walnego zgromadzenia, natomiast w przypadku rozwiązania spółki na podstawie decyzji starosty, likwidatora wyznacza starosta (art. 182 ust. 2 p.w.); w przypadku stowarzyszenia w wypadku rozwiązania na podstawie orzeczenia sądu likwidatora ustanawia sąd,
- 3) likwidator spółki wodnej wynagradzany jest (jak w stowarzyszeniu) na koszt

odpowiednio spółki wodnej albo stowarzyszenia (wysokość wynagrodzenia ustala w przypadku spółki wodnej starosta – art. 182 ust. 5 p.w.).

Szczególnym uregulowaniem w spółce wodnej w tym zakresie jest wyraźne przyjęcie, że:

- 1) likwidator “wstępuje w prawa i obowiązki zarządu spółki” i podejmuje w imieniu spółki czynności niezbędne do zakończenia jej działalności (art. 182 ust. 4 p.w.),
- 2) likwidator odpowiada za szkody powstałe wskutek przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego z naruszeniem zasad określonych w ustawie lub statucie spółki wodnej (w przypadku powołania więcej niż jednego likwidatora – odpowiadają oni solidarnie – art. 182 ust. 6 p.w.),
- 3) zobowiązania spółki wodnej w likwidacji pokrywane są w następującej kolejności:
 - zobowiązania ze stosunku pracy,
 - zobowiązania w zakresie danin publicznych,
 - koszty prowadzenia likwidacji,
 - inne zobowiązania – art. 183 p.w.,
- 4) z wnioskiem o wykreślenie spółki wodnej z katastru wodnego występuje nie likwidator (jak w wypadku stowarzyszenia), ale starosta (art. 184 p.w.) po otrzymaniu uchwały walnego zgromadzenia spółki wodnej w likwidacji o zatwierdzeniu ostatecznych rachunków i sprawozdań likwidatora.¹²⁹

Znacznie szerzej od obowiązków likwidatorów spółki wodnej zostały ujęte obowiązki likwidatorów stowarzyszenia (art. 37-38 u.p.s.).¹³⁰

Spółka wodna ulega rozwiązaniu z dniem jej wykreślenia z katastru wodnego, natomiast stowarzyszenie – z dniem jego wykreślenia z KRS. W spółce wodnej statut określa zasady i przeznaczenie mienia pozostałego po rozwiązaniu lub likwidacji spółki (art. 166 ust. 2 pkt 13 p.w.). Cel, na który zostaje

przeznaczony majątek zlikwidowanego stowarzyszenia jest natomiast określany w uchwale walnego zebrania członków (art. 38 u.p.s.).

Wnioski końcowe

Stanowiąca przedmiot niniejszej wypowiedzi analiza porównawcza spółki wodnej oraz stowarzyszenia prawa polskiego została, jak to zaznaczono na wstępie, oparta na porównaniu wybranych, jednak najbardziej istotnych elementów konstrukcyjnych (w tym instytucji ustrojowych) tych osób prawnych. Ze względu na określone w ten sposób zadanie badawcze, a także potrzebę w miarę syntetycznego, jednak możliwie precyzyjnego ujęcia, w opracowaniu pominięto odniesienie do uregulowań innych państw, w związku z czym wnioski w przedmiocie charakteru prawnego dotyczą zasadniczo spółki wodnej prawa polskiego.

Należy przyjąć, iż spółka wodna uregulowana w przepisach polskiej ustawy Prawo wodne z 2001 r. może być traktowana jako rodzaj osoby prawnej typu korporacyjnego (zrzeszeniowego), w której nie występują elementy majątkowe (jak np. w spółdzielni czy spółce z ograniczoną odpowiedzialnością prawa polskiego), bez względu na dopuszczalność jej określania, w znaczeniu funkcjonalnym, jako rodzaju formy organizacyjnej samorządu gospodarczego (czy też osoby prawnej lub spółki prawa administracyjnego). Z perspektywy charakteru prawnego spółka wodna, na co nie wskazuje jej nazwa, ale poddane analizie porównawczej elementy prawno-konstrukcyjne (w tym instytucje ustrojowe), jest konstrukcją prawną podobną do stowarzyszenia. W związku z tym spółka ta może być uznana za szczególną postać stowarzyszenia o określonych ustawowo celach i przedmiocie działania, węższych, niż stowarzyszenie.

Z przedstawionej w niniejszej wypowiedzi analizy porównawczej wynika, iż większość elementów konstrukcyjnych spółki wodnej nawiązuje do przymiotów stowarzyszenia, tj.: w szczególności:

- możliwość tworzenia zgodnie z prawem wodnym i prawem o stowarzyszeniach, przez osoby fizyczne i prawne, przy jednoczesnym istnieniu podstawy prawnej (art. 334 k.c.) “rozciągnięcia” zdolności członkowskiej osób prawnych na jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną,
- realizacja celów niekomercyjnych,
- wyłączenie konstrukcji jednoosobowej (jednopodmiotowej),
- brak posiadającej zdolność prawną konstrukcji spółki w organizacji,
- nabycie osobowości prawnej z chwilą powstania (jednak inaczej normatywnie określone podstawa prawna i moment nabycia osobowości prawnej),
- instytucja członka i stosunku członkostwa,
- niedopuszczalność przenoszenia praw i obowiązków członkowskich w drodze obrotu *inter vivos*,
- brak kapitału zakładowego i udziałów,
- brak wymogów w zakresie minimalnej wartości majątku,
- wskazanie w sposób pozytywny i limitowy dopuszczalnych składników majątku,
- możliwość zastąpienia walnego zgromadzenia zebraniem przedstawicieli,
- brak zdolności przekształceniowej (różnicą w porównaniu ze stowarzyszeniem jest jednak w tym zakresie posiadanie przez spółkę wodną zdolności podziałowej i łączeniowej, jak np. spółdzielnia prawa polskiego).

Poza powyższym, porównanie spółki

wodnej do stowarzyszenia prowadzi do wniosku, że niektóre elementy konstrukcyjne spółki wodnej występują tylko w tej spółce i w związku z tym można je uznać za specyficzne, jak również prawnie charakterystyczne dla tej formy organizacyjno-prawnej. Elementami tymi są przede wszystkim:

- możliwość tworzenia spółki wodnej jedynie dla realizacji określonych ustawowo celów w zakresie wykonywania, utrzymywania i eksploatacji urządzeń wodnych wskazanych w art. 164 ust. 3 p.w.,
- wyłączenie dopuszczalności prowadzenia działalności gospodarczej przez spółkę wodną z zamiarem przekazywania zysków na cele statutowe (możliwość prowadzenia działalności ukierunkowanej na osiągnięcie zysku netto, która nie stanowi działalności gospodarczej, czy zarobkowej w znaczeniu ścisłym),
- uzyskanie osobowości prawnej na podstawie prawomocnej decyzji starosty o zatwierdzeniu statutu spółki wodnej,
- deklaratoryjny, tj. stwierdzający powstanie wpis spółki wodnej do katastru wodnego (a nie konstytutywny wpis do KRS, jak w wypadku większości jednostek organizacyjnych, w tym także stowarzyszenia),
- możliwość wprowadzenia na podstawie postanowień statutu innych, niż walne zgromadzenie, zarząd i komisja rewizyjna, organów spółki wodnej,
- dopuszczalność przyznania członkowi spółki wodnej w sprawach, które nie dotyczą zmiany statutu, rozwiązania spółki wodnej, połączenia z inną spółką lub podziału spółki, takiej liczby głosów, ile razy jego świadczenia na rzecz spółki są większe od świadczeń pozostałych członków spółki (specyficznego, osobistego, ograniczo-

- nego uprzywilejowania członka spółki wodnej),
- możliwość korzystania przez spółki wodne z pomocy finansowej państwa jedynie w formie dotacji podmiotowej z budżetu państwa przeznaczonej na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizacji zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych (z wyłączeniem zadań, na które udzielono innej dotacji) lub w formie dotacji celowej z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na bieżące utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz finansowanie lub dofinansowanie inwestycji,
 - przyjęcie, iż wysokość składek i innych świadczeń członków na rzecz spółki wodnej powinna być proporcjonalna do korzyści odnoszonych przez członków spółki, w związku z działalnością spółki,
 - uznanie, że wysokość składek i innych świadczeń członków na rzecz spółki wodnej może być zwiększona decyzją administracyjną starosty,
 - stosowanie do egzekucji składek i innych świadczeń na rzecz spółki wodnej odpowiednio przepisów o egzekucji należności podatkowych,
 - możliwość włączenia zakładu do spółki wodnej w drodze decyzji, na wniosek tej spółki lub zainteresowanego zakładu, jeżeli jest to uzasadnione celami, dla których spółka została utworzona,
 - przyjęcie, iż likwidator wstępuje w prawa i obowiązki zarządu spółki,
 - przyznanie staroście kompetencji do wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie spółki wodnej z katastru wodnego,
 - nadzór i kontrola starosty, w tym możliwość wpływu na funkcjonowanie,

rozwiązanie i likwidację spółki wodnej, w zakresie nie ujętym w podpunktach powyższych (podpkt 3, 9,13), a wskazanych w pkt 7 niniejszej wypowiedzi.

dr Grzegorz Kozieł
adiunkt w Katedrze Prawa Gospodarczego
i Handlowego, Instytut Prawa Cywilnego,
Wydział Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

¹ W aktualnie obowiązującej ustawie z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. z 2001 r., Nr 71, poz. 855, ze zm., dalej: u.p.s.), inaczej niż w poprzednio obowiązującym w tym zakresie rozporządzeniu z mocą ustawy Prezydenta RP z 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 1947 r., Nr 94, poz. 807 i 808, dalej: r.p.s.) nie posłużono się pojęciem stowarzyszenia zarejestrowanego (dla określenia stowarzyszenia uzyskującego osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru), ale stowarzyszenia, które odróżniono od kategorii prawnej stowarzyszenia zwykłego. W literaturze wskazuje się jednak na możliwość posługiwania się w odniesieniu do stowarzyszenia określeniem stowarzyszenie rejestrowe, czy też zarejestrowane (zob. w szczególności P. Suski, Stowarzyszenia i fundacje, wyd. 2, Warszawa 2006, s. 75), przy czym przymiotnik "zarejestrowane" odnoszący się do stowarzyszenia jest zasadnie przez niektórych autorów używany jedynie w nawiasie, ze względu na to, iż obecnie nie ma już podstawy ustawowej (zob. w tym zakresie trafne stanowisko A. Kidyby, Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach, Warszawa 1997, s. 63). W niniejszej wypowiedzi dla określenia stowarzyszenia, które uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru zostanie użyte określenie normatywne, tj. "stowarzyszenie".

² Szerzej por. D. Pikor, Miejsce spółek wodnych w ochronie przeciwpowodziowej, Rzeczpospolita PCD, 2010, nr 8, s. 24

³ Inaczej M. Nowakowski, Spółki wodne na gruncie polskiego porządku prawnego, „Prawo i Środowisko” 2003, nr 1, s. 107 i n., którego zdaniem budowa i utrzymywanie wałów przeciwpowodziowych odbiega od klasycznych zadań spółki wodnej.

⁴ Zob. m.in. R. Paczuski, Spółki wodne, historia, prawne podstawy działania, nowe tendencje, Warszawa 1989, s. 13 i n., M. Zimmermann, Zagadnienia prawne polskiej ustawy wodnej, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Prawo, z. 4, Poznań 1957, s. 30 i n., J. Szachułowicz, Nowe prawo wodne z komentarzem, Warszawa 2003, s. 298–305.

⁵ Por. M. Nowakowski, Spółki wodne..., s. 107 i n.

⁶ Tj. Dz.U. z 2005, Nr 239, poz. 2019 ze zm., dalej: p.w.

- ⁷ Zawarte w niniejszej wypowiedzi porównanie nie dotyczy stowarzyszeń zwykłych, które nie są podmiotami prawa, zob. w szczególności P. Suski, Stowarzyszenia i fundacje, wyd. 3, Warszawa 2008, s. 45–62.
- ⁸ Dz.U. z 1928 r. Nr 62, poz. 574 ze zm.; terminem “spółka wodna” posługiwały się także późniejsze przepisy: 1) ustawy z 30 maja 1962 r. - Prawo wodne (Dz.U. Nr 34, poz. 158 ze zm.), 2) ustawy z 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230 ze zm.), a także posługują aktualnie obowiązujące przepisy p.w.
- ⁹ Szerzej zob. R. Paczuski, Spółki wodne – cele, zadania, prawne podstawy organizacji oraz perspektywy ich rozwoju w kontekście zachodzących zmian, Toruń 2006, s. 9–11.
- ¹⁰ Zob. np. M. Zimmerman, Zagadnienia..., s. 30.
- ¹¹ Por. w szczególności prace L.M. Zieglera, Melioracje wodne i spółki wodne (Praktyczne wskazówki o przeprowadzaniu melioracji wodnych, zakładaniu spółek wodnych), Urząd Wojewódzki w Lublinie 1928, W. Trawińskiego, W sprawie trybu postępowania przy zawiązywaniu spółek wodnych, Inżynieria Rolna 1928, nr 2, S. Turczynowicza, Z zagadnień polityki melioracyjnej w Polsce. Rolnictwo 1928, t. I, z. 2, B. Powierzy, C. Wrońskiego, Próby usystematyzowania trybu postępowania przy zawiązywaniu spółek wodnych, Inżynieria Rolna 1927, nr 6, których szczegółowy wykaz podaje R. Paczuski (w): Spółki wodne – cele, zadania..., s. 9.
- ¹² Zob. M. Ciepaj, Spółki wodne w systemie gospodarki narodowej, Opole 1989, s. 39–42; odmiennie stanowisko prezentuje J. Szachulowicz, Spółki prawa administracyjnego, Przegląd Sądowy 2004, s. 3–9, który uznaje spółkę wodną za odrębny od spółki cywilnej i spółek handlowych typ – “spółki prawa administracyjnego”, do których zalicza poza spółką wodną także spółki wspólnot gruntowych oraz spółki grup producentów rolnych.
- ¹³ Zob. przytoczony przez R. Paczuskiego (Spółki wodne – cele, zadania..., s. 11) sposób zapisywania nazwy spółki wodnej stosowany przez S. Kasznicę (w:) Polskie prawo administracyjne. Pojęcia i instytucje zasadnicze, Poznań 1946 (wcześniej wydane pod pseudonimem A. Łużycki – Warszawa 1943, szerzej: Stanisław Kasznica, rzecznik idei samorządności, Organizacja – Metody – Technika 1990, nr 6, s. 6–9).
- ¹⁴ Pierwszym aktem prawnym II RP o randze ustawy, który wprowadzał w prawie polskim pojęcie stowarzyszenia było – późniejsze względem ustawy wodnej z 1922 r. cytowane wyżej – rozporządzenie z mocą ustawy Prezydenta RP z 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach, zob. np. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 28–29, A. Kidyba, Ustawa..., s. 57, natomiast pierwszą regulacją dotyczącą spółek handlowych – również późniejsze względem ustawy wodnej z 1922 r. rozporządzenie z mocą ustawy Prezydenta RP z 1934 r. Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.).
- ¹⁵ Jednymi z pierwszych opracowań naukowych dotyczących jednolitej polskiej regulacji stowarzyszeń i spółek handlowych w II RP były odpowiednio m.in. prace W. Czaplińskiego, Prawo o stowarzyszeniach z komentarzami, rozporządzeniami wykonawczymi, dekretem o pracowniczych związkach zawodowych i innymi przepisami oraz instrukcjami, Warszawa 1933, M. Alerhanda, Kodeks handlowy. Komentarz, Lwów 1935, J. Namitkiewicza, Kodeks handlowy. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Kraków 1935, T. Dziurzyńskiego, Z. Fnicheł, M. Honzatko, Kodeks handlowy. Komentarz, Kraków 1938.
- ¹⁶ Zob. w tym zakresie stanowisko M. Wincenciaka, Uprawnienia nadzorcze i kontrolne starosty w stosunku do spółki wodnej – charakterystyka regulacji prawnej, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego, 2008, nr 3, s. 10, 14, który stwierdza, iż spółka wodna jest samorządnym podmiotem spoza sfery administracji publicznej, posiadającym osobowość prawną, a także ustawowy zakres kompetencji.
- ¹⁷ Por. w szczególności M. Ciepaj, Spółki wodne..., s. 42, R. Paczuski, Spółki wodne, historia..., s. 39–42.
- ¹⁸ Pozanormatywne sposoby definiowania stowarzyszenia analizuje obszernie P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 56.
- ¹⁹ Krajowy Rejestr Sądowy został wprowadzony przez ustawę z 2 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2007 r., Nr168, poz. 1186, ze zm.), dalej: KRS.
- ²⁰ Szerzej na temat korporacji, w tym osób prawnych typu korporacyjnego zob. np. A. Wolter, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 1986, s. 191, Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2003, s. 191, F. Zoll, Prawo cywilne w zarysie, t. I, z. 1, Kraków 1946, s. 104, G. Kozieł, Przeniesienie praw i obowiązków współników w handlowych spółkach osobowych. Uwagi na gruncie regulacji art. 10 k.s.h., Kraków 2006, s. 21 i n.
- ²¹ Odmiennie J. Szachulowicz, Spółki..., s. 16, który rozpatruje spółkę wodną wyłącznie jako osobę prawną prawa administracyjnego o konstrukcji prawnej opartej na teorii związków publicznoprawnych, z pominięciem charakterystyki spółki wodnej, jako osoby prawnej typu korporacyjnego.
- ²² Por. np. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 50–55.
- ²³ Zob. A. Kidyba, Ustawa..., s. 88–89.
- ²⁴ Podobnie m.in. D. Pikor, Miejsce..., s. 24 i n., A. Cisek, Wniesienie majątku spółki wodnej w postaci udziału pieniężnego lub aportu do spółki prawa handlowego, Nowe Zeszyty Samorządowe (Opinie Prawne) 2003, nr 4, s. 42 i n., który podkreśla, iż celem spółki wodnej jest realizacja zadań ustawowych w zakresie gospodarowania wodami i ma

- być to działalność typu non profit (a więc nie mająca na celu osiągnięcia zysku); WSA w Gliwicach w wyroku z 10 lipca 2008 r. (I SA/GI 453/07, niepubl.), w którym stwierdził, że zwrot „prowadzenie działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto” nie jest tożsamy z pojęciem „działalności gospodarczej” w rozumieniu ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807 ze zm.), a osiągnięcie zysku netto to nie to samo co „działalność zarobkowa”; a w aktualnym stanie prawnym przepisy prawa wodnego nie przewidują możliwości prowadzenia przez spółki wodne działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej; odmiennie dyskusyjnie M. Bator, Likwidacja spółki wodnej przez wniesienie całego przedsiębiorstwa do spółki prawa handlowego, Nowe Zeszyty Samorządowe (Opinie Prawne) 2009, nr 5, s. 78, którego zdaniem działalność spółki wodnej wykraczająca poza cele ustawowe może stanowić działalność gospodarczą, a w konsekwencji składniki materialne i niematerialne wykorzystywane tylko do prowadzenia tej działalności mogą stanowić przedsiębiorstwo w ujęciu art. 551 k.c. i być przedmiotem aportu do spółki prawa handlowego.
- ²⁵ W przypadku podmiotów, które nie prowadzą działalności gospodarczej (podmiotów *non profit*) osiągnięcie zysku netto, co do zasady, może być rozumiane, jako powstanie nadwyżki przychodów nad kosztami działalności, zob. w szczególności § 4 rozporządzenia Ministra Finansów z 15 listopada 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 137, poz. 1539 ze zm.), w którym posłużono się kategorią „różnicy między przychodami a kosztami”.
- ²⁶ Zob. A. Kidyba, Prawo handlowe, wyd. 10, Warszawa 2009, s. 23–24.
- ²⁷ Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm., dalej: k.c.
- ²⁸ Zob. np. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 233, M. Pazdan [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, s. 190, B. Ziemiannin, Prawo cywilne. Część ogólna, Poznań 2002, s. 105.
- ²⁹ Por. A. Kidyba, Ustawa..., s. 75–76.
- ³⁰ Na temat konstrukcji spółki jednoosobowej zob. w szczególności Z. Fenichel, Jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością według kodeksu handlowego, Przegląd Prawa Handlowego 1939, nr 5, s. 238 i n., A. Kidyba, Zakaz dokonywania czynności z samym sobą a jednoosobowa spółka z o.o., Państwo i Prawo 1991, z. 1, s. 60 i n., W. Kłyta, Jednoosobowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w wybranych państwach Unii Europejskiej, Rejent 1999, nr 9, s. 38 i n., A. Kidyba, Atypowe spółki handlowe. Uwagi de lege lata i de lege ferenda, Kraków 2006, s. 19 i n.
- ³¹ Porozumienie o utworzeniu spółki wodnej jest przez niektórych autorów traktowane jako prawna postawa stosunku prawnego odpowiadającego w sferze prawa cywilnego spółce cywilnej, por. M. Ciepał, Spółki wodne..., 44.
- ³² O sposobach tworzenia (powstawania) osób prawnych zob. np. M. Pazdan [w:] Kodeks cywilny..., t. I, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, s. 195–196.
- ³³ Por. M. Wincenciak, Uprawnienia..., s. 14; na temat prawomocności i ostateczności decyzji administracyjnych szerzej zob. B. Adamiak, J. Borkowski, Ostateczność i prawomocność decyzji administracyjnej, Państwo i Prawo 1989, z. 10, s. 47–56.
- ³⁴ Na temat skutków wpisów w KRS zob. w szczególności A. Kidyba, Prawo..., s. 79–81.
- ³⁵ Tak też J. Szachulowicz, Nowe..., s. 309–310, który wskazuje ponadto trafnie na informacyjną funkcję wpisu spółki wodnej do katastru wodnego.
- ³⁶ Szerzej w tym zakresie zob. M. Pazdan [w:] Kodeks cywilny..., t. I, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, s. 197–202.
- ³⁷ Zob. w tym zakresie obszernie rozważania A. Kidyby, Dyrektor jako organ przedsiębiorstwa państwowego, Warszawa 1993, s. 45–59.
- ³⁸ Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm., dalej: k.c.
- ³⁹ Por. A. Kidyba, Ustawa..., s. 76.
- ⁴⁰ Por. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 253.
- ⁴¹ Zob. A. Kidyba, Prawo..., s. 397–399.
- ⁴² Pomoc finansowa, o której mowa w art. 164 ust. 5a, polega na udzielaniu dotacji celowej w rozumieniu przepisów ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. nr 157, poz. 1240 ze zm.) z budżetów jednostek samorządu terytorialnego, przy czym zasady udzielania dotacji celowej, tryb postępowania w sprawie udzielania dotacji i sposób jej rozliczania określają organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego w drodze uchwały, natomiast udzielenie tej dotacji następuje na podstawie umowy zawartej przez jednostkę samorządu terytorialnego ze spółką wodną. W przypadku gdy dotacja stanowi pomoc publiczną lub pomoc *de minimis*, jej udzielenie następuje z uwzględnieniem warunków dopuszczalności tej pomocy określonych w przepisach prawa Unii Europejskiej (art. 164 ust. 5b–d p.w.). W odnoszącym się do stanu prawnego sprzed wejścia w życie ustawy z 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 32, poz. 159) tj. przed 18 marca 2011 r. (wynikającej z brzmienia art. 164 p.w. przed ww. nowelizacją), piśmie Ministerstwa Finansów z 28 lutego 2007 r. (ST1-4834-134/2007/387; www.mofnet.gov.pl) stwierdzono, iż spółkom wodnym mogą być udzielane jedynie dotacje celowe z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w tym na zadania o których mowa w art. 164 ust. 5 p.w., tj. na bieżące utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz realizację inwestycji; brak jest natomiast możliwości udzielenia dotacji zarówno podmiotowej, jak i przedmioto-

- wej; podobnie stanowisko zajmowała D. Pikor, *Miejsce...*, s. 24, która podkreślała, iż w art. 164 ust. 5 p.w. podstawę prawną do udzielenia dotacji podmiotowej wykreowano wyłącznie na potrzeby dotacji z budżetu państwa, w związku z tym nie ma możliwości udzielenia spółce wodnej dofinansowania w tej formie z budżetu samorządu.
- ⁴³ Zob. w szczególności P. Sarnecki, *Prawo o stowarzyszeniach*, wyd. 2, Kraków 2002, s. 75–79.
- ⁴⁴ O konstrukcji spółek kapitałowych w organizacji zob. w szczególności A. Kidyba, *Atypowe...*, s. 124–151.
- ⁴⁵ Por. J. Szachulowicz, *Nowe...*, s. 306–307.
- ⁴⁶ Zob. w tym zakresie pogląd M. Ciepaja, *Spółki wodne...*, s. 44.
- ⁴⁷ Zob. np. P. Suski, *Stowarzyszenia...*, wyd. 3, s. 113–118, 148–153.
- ⁴⁸ Por. m.in. S. Grzybowski, *System prawa cywilnego*, t. I, Część ogólna, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1985, s. 390–391, J. Broł, *Prawo o stowarzyszeniach z komentarzem oraz przepisami wykonawczymi i związkowymi*, Zielona Góra 1994, s. 29–30, A. Kidyba, *Ustawa...*, s. 64, E. Gniewek (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, red. E. Gniewek, Warszawa 2004, s. 132.
- ⁴⁹ Zob. w tym zakresie wyrok z 13 lutego 1934 r. (III K 1397/33, OSNK 1934, nr 6, poz. 127, OPA 1934, nr 4, poz. 662), w którym SN stwierdził m.in., że za czynności stowarzyszenia przed jego zarejestrowaniem i prawne skutki odpowiadają prawnie osoby fizyczne dokonujące faktycznie tych czynności; orzeczenie z 26 maja 1951 r. (Ł.C. 2141/50, OSNC 1952, nr 1, poz. 24), w którym SN przyjął, że za czynności dokonane w okresie przygotowawczym w imieniu przyszłego stowarzyszenia, jeżeli czynności te nie doprowadziły do powstania stowarzyszenia, odpowiadają osobiście i solidarnie jego założyciele, a także rozważania P. Suskiego, *Stowarzyszenia...*, wyd. 2, s. 128–131.
- ⁵⁰ Odmienne niż w przypadku spółdzielni – zob. art. 11 § 2 zd. 2–3 ustawy z 16 września 1982 r. – *Prawo spółdzielcze* (t.j. Dz.U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 ze zm., dalej: p.s.), zgodnie z którym za zobowiązania wynikające z czynności dokonanych w interesie spółdzielni przed zarejestrowaniem spółdzielni odpowiada po jej zarejestrowaniu tak jak za zaciągnięte przez siebie (jednak osoby działające przed zarejestrowaniem spółdzielni odpowiadają wobec niej według przepisów prawa cywilnego), a także inaczej, niż w przypadku spółek kapitałowych w organizacji – zob. art. 13 § 1–2 ustawy z 15 września 2000 r. *Kodeks spółek handlowych* (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm., dalej: k.s.h.), zgodnie z którym za zobowiązania spółki kapitałowej w organizacji odpowiadają solidarnie spółka, osoby, które działały w jej imieniu, a także wspólnik albo akcjonariusz – do wartości niewnieśionego wkładu na pokrycie objętych udziałów lub akcji.
- ⁵¹ Por. M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny...*, t. I, red. K. Pietrzykowski, wyd. 5, s. 197–201.
- ⁵² Szerzej A. Kidyba (red.) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, Część ogólna, Warszawa 2009, s. 169–172.
- ⁵³ Zgodnie z art. 37 § 1 p.s. statut spółdzielni może postanowić, że jeżeli ilość członków przekroczy liczbę w nim określoną, walne zgromadzenie członków zostaje zastąpione przez zebranie przedstawicieli. W takim wypadku statut powinien określać zasady ustalania liczby przedstawicieli i ich wyboru oraz czas trwania przedstawicielstwa.
- ⁵⁴ Por. J. Szachulowicz, *Nowe...*, s. 308–309.
- ⁵⁵ Do szczególnych kompetencji walnego zgromadzenia spółki wodnej należy zaliczyć: 1) uchwalanie planu prac spółki wodnej oraz jej budżetu, w którym można upoważnić zarząd do zaciągania pożyczek lub kredytów, w imieniu spółki, do ustalonej wysokości, 2) uchwalanie wysokości składek i innych świadczeń na rzecz spółki, 3) ustalanie wysokości należności za dostarczanie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, w przypadku prowadzenia działalności umożliwiającej osiągnięcie zysku netto, o której mowa w art. 164 ust. 2 p.w.
- ⁵⁶ Zob. w szczególności P. Sarnecki, *Prawo...*, s. 48–51.
- ⁵⁷ Por. M. Ciepaj, *Spółki wodne...*, s. 53.
- ⁵⁸ Zob. C. Kociński, *Udział gminy w spółce wodno-ściekowej*, *Nowe Zeszyty Samorządowe (Opinie Prawne)* 2004, nr 4, s. 45, który słusznie wskazuje, iż brak uregulowania w statucie kwestii podwyższonej liczby głosów uniemożliwia skorzystanie z instytucji podwyższenia liczby głosów.
- ⁵⁹ Por. w tym zakresie uwagi P. Suskiego, *Stowarzyszenia...*, wyd. 2, s. 259–261, dotyczące praw i obowiązków członków stowarzyszenia przewidzianych w statucie, a także prezentowane w literaturze, w szczególności przez M. Wierzbowskiego, *Charakter prawny stosunków w organizacjach społecznych*, Warszawa 1976, s. 104–105, 107 i Z. Szypułyńskiego, *Stowarzyszenia. Wzory pism –statutów i innych aktów z objaśnieniami oraz przepisami związanymi z prawem o stowarzyszeniach*, Poznań 1997, s. 44–45, 66–67, przykłady tego rodzaju praw i obowiązków członków stowarzyszeń.
- ⁶⁰ Zob. np. P. Sarnecki, *Prawo...*, s. 50–51.
- ⁶¹ Por. M. Tyburek, *Zarząd jako organ spółki wodnej*, *Polskie Prawo Ochrony Środowiska* 2009, nr 1, s. 67 i n.
- ⁶² Na zagrożenia związane z dopuszczalnością udziału w zarządzie stowarzyszenia małoletnich osób fizycznych w wieku 16–18 lat sądowo zwraca uwagę A. Kidyba, *Ustawa...*, s. 60–61.
- ⁶³ Por. w szczególności J. Szachulowicz, *Nowe...*, s. 317.
- ⁶⁴ Por. P. Sarnecki, *Prawo...*, s. 48–51.
- ⁶⁵ Zob. I. Weiss (w:) W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, *Prawo spółek*, wyd. 2, Kraków 2004, s. 391–392,

- J. Napierała, T. Sójka (w:) Prawo spółek handlowych, pod red. A. Kocha i J. Napierały, Kraków 2005, s. 516, A. Kidyba, K. Kopaczyńska-Pieczniak, P. Bryłowski, Prawo spółek handlowych, pod red. A. Kidyby, wyd. 2, Warszawa 2010, s. 155–156, 278–279.
- ⁶⁶ Zob. szerzej M. Tyburek, Zarząd..., s. 67 i n.
- ⁶⁷ Por. w tym zakresie uwagi K. Kruczałaka, Kadencja członków zarządu w spółce z o.o., Prawo Spółek 1997, nr 7–8, s. 2–3, W. Jurewiczka, Kadencja zarządu w spółce akcyjnej, Przegląd Prawa Handlowego 1999, nr 4, s. 37–41 i J. Trzebińskiego, Mandat a członkostwo we władzach spółek kapitałowych – prezentacja stanowisk, Przegląd Prawa Handlowego 1999, nr 12, s. 29–39.
- ⁶⁸ Zob. np. A. Szumański (w:) W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, Prawo..., s. 759.
- ⁶⁹ Por. w szczególności A. Kidyba, Ustawa..., s. 82–83, P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 196–198.
- ⁷⁰ Zob. np. P. Sarnecki, Prawo..., s. 50–51, 61–62.
- ⁷¹ Szerzej w tym zakresie zob. A. Kidyba, Ustawa..., s. 60–61.
- ⁷² Por. w szczególności P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 209–210.
- ⁷³ Zob. M. Ciepaj, Spółki wodne..., s. 57–58.
- ⁷⁴ Szerzej zob. M. Wierzbowski, Charakter..., s. 55, R. Paczuski, Spółki wodne, historia..., s. 57 i n.
- ⁷⁵ Zob. obszerną analizę administracyjno-prawnego, organizacyjnego i cywilnoprawnego charakteru statutu stowarzyszenia przedstawioną przez P. Suskiego, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 235–253.
- ⁷⁶ Zob. postanowienia SN z 31 sierpnia 1965 r. (II CZ 60/65, OSNCP 1966, nr 7–8, poz. 118); z 11 sierpnia 2004 r. (II CK 481/03, LEX nr 271669); z 13 września 2007 r. (III CZP 80/07, niepubl.) i z 3 lipca 2008 r. (IV CZ 48/08, niepubl.), z 29 czerwca 2010 r. (III CZP 46/10, LEX nr 602480, Biuletyn SN 2010, nr 9, s. 13).
- ⁷⁷ Por. w szczególności cytowane postanowienie SN z 3 lipca 2008 r. (IV CZ 48/08, niepubl.), w którym SN stwierdził, że sprawa o ustalenie istnienia członkostwa w spółce wodnej, działającej na podstawie przepisów ustawy z 18 stycznia 2001 r. – Prawo wodne jest sprawą o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398, § 1 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.), dalej: k.p.c.
- ⁷⁸ Szerzej w tym zakresie zob. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 214–226.
- ⁷⁹ Por. m.in. S. Grzybowski, System..., t. I, s. 390–391, J. Broł, Prawo..., s. 29–30, A. Kidyba, Ustawa..., s. 64, E. Gniewek (w:) Kodeks..., t. I, red. E. Gniewek, s. 132.
- ⁸⁰ Por. J. Szachułowicz, Nowe..., s. 308–309.
- ⁸¹ Por. A. Kidyba, Ustawa..., s. 76.
- ⁸² Zob. w tym zakresie słuszne stanowisko C. Kocińskiego, Udział..., s. 45 i n., którego zdaniem zawarty w statucie spółki wodnej zwrot „inne świadczenia na rzecz spółki” nie może być podstawą
- tezy, że w ten sposób została w danym statucie wypełniona dyspozycja ustawodawcy, zawarta w art. 170 p.w., pozytywnego określenia świadczeń, do których dany członek spółki jest zobowiązany.
- ⁸³ Przy czym, zgodnie z postanowieniem SN z 11 sierpnia 2004 r. (II CK 481/03, LEX nr 271669) przewidziana w art. 170 p.w. składka członkowska ma charakter świadczenia cywilnoprawnego i poddanie jej egzekucji administracyjnej nie pozbawia jej tego charakteru.
- ⁸⁴ Inaczej dyskusyjnie J. Szachułowicz, Nowe..., s. 307, którego zdaniem w spółce wodnej dopuszczalne jest rozporządzenie w drodze czynności między „żyjącymi” uczestnikami obrotu (tj. *inter vivos*) członkostwem i prawami wchodzącymi w skład majątku tej spółki.
- ⁸⁵ Zob. szerzej w szczególności E. Niezbecka, Kodeks cywilny. Komentarz, t. IV, red. A. Kidyba, Warszawa 2008, s. 19–39.
- ⁸⁶ Zob. A. Kidyba, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. I, wyd. 6, Warszawa 2008, s. 710–725.
- ⁸⁷ Por. w szczególności G. Koziół, Przeniesienie..., s. 191–209.
- ⁸⁸ Zob. np. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 256–257.
- ⁸⁹ Dz.U. Nr 38, poz. 230 ze zm.
- ⁹⁰ Zob. L.M. Ziegler, Melioracje wodne..., s. 45.
- ⁹¹ Zob. w tym zakresie stanowisko R. Paczuskiego, Spółki wodne, historia..., s. 41, M. Ciepaja, Spółki wodne..., s. 51.
- ⁹² Odmienne dyskusyjnie J. Szachułowicz, Nowe..., s. 307.
- ⁹³ Podobnie R. Paczuski, Spółki wodne – cele, zadania..., s. 44, który wyraża pogląd, iż ograniczenie warunków tworzenia spółki wodnej w przepisach ustawy Prawo wodne z 2001 r. tylko do statutu doprowadziło do wypaczenia idei spółki wodnej i zatarcia różnicy między spółką wodną a różnego rodzaju organizacjami społecznymi, które nie są powoływane do realizacji zadań gospodarczych. Zob. jednak w tym zakresie uzasadnienie do postanowienia SN z 29 czerwca 2010 r. (III CZP 46/10, LEX nr 602480, Biuletyn SN 2010, nr 9, s. 13).
- ⁹⁴ W postanowieniu z 29 czerwca 2010 r. (III CZP 46/10, LEX nr 602480, Biuletyn SN 2010, nr 9, s. 13) SN stwierdził, iż: „1. Dobrowolność członkostwa oznacza zarówno swobodę przystąpienia do zrzeszenia, jak i wystąpienia z niego, również w sytuacji, gdy członkostwo w spółce wodnej powstało *ex lege* na podstawie art. 165 ust. 7 p.w. 2. Następca prawny członka spółki wodnej wstępuje w jego prawa i obowiązki. Staje się *ex lege* członkiem takiej spółki, jednak treść stosunku członkostwa jest taka sama jak w wypadku jego poprzednika. Jeżeli zatem poprzednikowi przysługiwało uprawnienie kształtujące do wystąpienia ze spółki, to przysługuje ono również następcy. Statut spółki wodnej nie może ograniczać uprawnienia członka do wystąpienia ze spółki również wtedy, gdy jego człon-

- kostwo powstało ex lege na podstawie art. 165 ust. 7 p.w.”.
- ⁹⁵ Zob. A. Olejniczak [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, red. A. Kidyba, t. III, Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2010, s. 113–117.
- ⁹⁶ Zob. w szczególności J. Szachulowicz, Nowe..., s. 311–312, P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 252 i n., A. Szumański [w:] S. Sołtyński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. I, wyd. 2, Warszawa 2006, s. 70–72.
- ⁹⁷ Por. J. Szachulowicz, Nowe..., s. 311–312.
- ⁹⁸ Zob. m.in. wyrok z 13 lutego 1934 r. (III K 1397/33, OSNK 1934, nr 6, poz. 127, OPA 1934, nr 4, poz. 662), orzeczenie z 26 maja 1951 r. (Ł.C. 2141/50, OSNC 1952, nr 1, poz. 24) oraz uwagi P. Suskiego, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 128–131.
- ⁹⁹ Zob. stanowisko M. Ciepaja, Spółki wodne..., s. 44.
- ¹⁰⁰ Zob. w tym zakresie np. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 267–286.
- ¹⁰¹ Zob. uchwałę TK z 5 października 1994 r. (W 1/94, OTK Zb. Urz. 1994, nr 2, poz. 47) i orzeczenie z 18 stycznia 1994 r. (K 9/93, OTK Zb. Urz. 1994, nr 1, poz. 3), A. Filipowicz, Pojęcie i funkcje nadzoru w administracji, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1984, s. 119–141, M. Szewczyk, Nadzór w materialnym prawie administracyjnym, Poznań 1996, s. 28–66.
- ¹⁰² Por. w szczególności A. Kidyba, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz, Warszawa 2002, s. 423.
- ¹⁰³ Podobnie A. Szumański (w:) W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, Prawo..., s. 771–772.
- ¹⁰⁴ Szerzej zob. M. Wincenciak, Uprawnienia..., s. 10–14.
- ¹⁰⁵ Zob. C. Kociński, Udział..., s. 45 i n.
- ¹⁰⁶ Tak słusznie WSA w Lublinie w wyroku z 20 maja 2008 r. (II SA/Lu 186/08, LEX nr 500767).
- ¹⁰⁷ Zob. cytowany wyżej wyrok WSA w Lublinie z 20 maja 2008 r. (II SA/Lu 186/08, LEX nr 500767), a także odmienne dyskusyjne w tym zakresie stanowisko WSA w Łodzi zawarte w postanowieniu z 7 października 2008 r. (II SA/Łd 446/08, LEX nr 504536), w którym uznano, iż tryb wewnętrznej kontroli decyzji przez starostę nie ma zastosowania w przypadku decyzji starosty stwierdzającej nieważność uchwały spółki wodnej.
- ¹⁰⁸ Por. M. Wincenciak, Uprawnienia..., s. 10–11.
- ¹⁰⁹ Szerzej P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 267–286.
- ¹¹⁰ Podobnie J. Blicharz, Pozycja prawna stowarzyszeń. Studium prawnoadministracyjne, Wrocław 1996, s. 55.
- ¹¹¹ Podobnie M. Wincenciak, Uprawnienia..., s. 14, który uznaje uprawnienia starosty w stosunku do spółki wodnej za “zbyt daleko ingerujące w jej wewnętrzne sprawy”.
- ¹¹² Zob. np. A. Kidyba, Fundacje i stowarzyszenia. Zagadnienia podstawowe, Warszawa 1995, s. 81–84.
- ¹¹³ Por. M. Wincenciak, Uprawnienia..., s. 12.
- ¹¹⁴ Por. J. Szachulowicz, Nowe..., s. 298–310, P. Samecki, Prawo..., s. 9–18.
- ¹¹⁵ Zob. również R. Paczuski, Spółki wodne, historia..., s. 107–108, M. Ciepaj, Spółki wodne..., s. 46–47.
- ¹¹⁶ Zob. A. Kidyba, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. II, wyd. 6, Warszawa 2008, s. 1110–1118.
- ¹¹⁷ Inaczej dyskusyjnie P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 308–309, który na podstawie przewidującego połączenie związków zawodowych przez przejęcie uchwały SN z 20 września 2005 r. (III SZP 1/05, OSNP 2005, nr 24, poz. 401) wnioskuje o możliwość połączenia stowarzyszeń przez przejęcie oraz utworzenie nowego stowarzyszenia, a także dopuszcza podział stowarzyszeń przez likwidację dotychczasowego i utworzenie nowych stowarzyszeń.
- ¹¹⁸ Zob. w szczególności A. Kidyba, Fundacje i stowarzyszenia..., s. 66–67.
- ¹¹⁹ Rozwiązanie przewidziane w art. 17 ust. 1a u.p.s. trafnie zostało poddane krytyce, jako pozostające w sprzeczności z zasadami działania osób prawnych (w zakresie podmiotowości prawnej, teorii organów i odrębności majątkowej osób prawnych – zob. A. Kidyba, Ustawa..., s. 70–71) i w związku z tym wymagające modyfikacji (zob. H. Izdebski, Fundacje i stowarzyszenia, Warszawa 1992, s. 54 i n.).
- ¹²⁰ Zob. w tym zakresie słuszne stanowisko C. Kocińskiego, Udział..., s. 45, którego zdaniem włączenie zakładu do spółki wodnej, o którym mowa w art. 168 p.w. może dotyczyć tylko takich podmiotów, które są osobami fizycznymi lub prawnymi i polega na administracyjnym usytuowaniu ich w spółce wodnej jako jej członków.
- ¹²¹ Pojęcia zaistnienia przestanki rozwiązania, likwidacji i rozwiązania (na przykładzie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) analizuje np. A. Kidyba, Kodeks..., t. I, wyd. 6, s. 1118.
- ¹²² Zob. J. Szachulowicz, Nowe..., s. 329–330.
- ¹²³ Szerzej zob. P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 3, s. 287–293.
- ¹²⁴ Podobnie R. Paczuski, Spółki wodne, historia..., s. 109–110.
- ¹²⁵ T.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1371 ze zm.
- ¹²⁶ Por. J. Brol (w:) J. Brol, T. Ławicki, E. Nowińska, U. Romińska, M. Du Vall, Prawo handlowe, Warszawa 2000, t. 5, s. V/D/10–V/D/11, S. Gurgul, Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz, Warszawa 2000, s. 21–22.
- ¹²⁷ Por. w szczególności M. Ciepaj, Spółki wodne..., s. 63–65, P. Suski, Stowarzyszenia..., wyd. 2, s. 302–302.
- ¹²⁸ Zob. w tym zakresie odnoszące się do stowarzyszenia postanowienie SN z 19 czerwca 1996 r. (III CZP 66/96, OSNC 1996, nr 10, poz. 133).
- ¹²⁹ Por. J. Szachulowicz, Nowe..., s. 331–334.
- ¹³⁰ Zob. np. A. Kidyba, Fundacje i stowarzyszenia..., s. 87–89.

